आयुष्याचं गाव

(जीवनपर कवितासंग्रह - भाग ६)

रचना

डॉ. मंजूषा कुलकर्णी

(साहित्य अकादमी पुरस्कारप्राप्त लेखिका, कवयित्री)

मंजुभारती प्रकाशन

पुणे

आयुष्याचं गाव (जीवनपर कवितासंग्रह - भाग ६)

रचना : डॉ. मंजूषा कुलकर्णी
(साहित्य अकादमी पुरस्कारप्राप्त लेखिका, कवयित्री)
साकेत / २५, जयवंत पालकर मार्ग,
पोद्दार रुग्णालयासमोर वरळी, मुंबई - ४०० ०३०.
भ्रमणध्वनी - ९०८२१६१५२४, ९८२२८३९४९१
Email : drmangushak@gmail.com

कायमस्वरूपी पत्ता : २३१, समर्थ अलंकार, फ्लॅट-२,
कवितांच्या बागेसमोर, ज्योतीनगर,
छत्रपती संभाजीनगर - ४३१ ००५.

प्रकाशक : सौ. उल्का मंगेश कुलकर्णी
मंजुभारती प्रकाशन
'अे' ५०४, महालक्ष्मी पॅलेस,
वेंकटेश शर्विल सोसायटी समोर,
सी.एन.जी. पंपासमोर, पारी कंपनी चौक,
नऱ्हे, पुणे - ४११०४१.

प्रथम आवृत्ती : मार्गशीर्ष शु. ३, शके १९४७
रविवार, दि. २३ नोव्हेंबर, २०२५

अक्षर जुळवणी : सौ. अनिता विनायक भालेराव
क्रिएशन,
जयश्री, १-एन, सेक्टर ए, एन-१,
सिडको, छत्रपती संभाजीनगर - ४३१००३.
भ्रमणध्वनी - ९४२३३ ९६८८१

मुद्रक : स्टार कॉपीयर्स प्रायव्हेट लिमिटेड
कुमठेकर मार्ग, सदाशिव पेठ, पुणे ३०

ISBN : 978-81-995372-8-6

सर्वाधिकार : © लेखिकेच्या स्वाधीन

किंमत : **₹** १५०/-

सर्व रसिकवरांना
सादर समर्पण...

मनोगत

'आयुष्याचं गाव' हा काव्यसंग्रह माझ्या मनाच्या अत्यंत खोल, न दिसणाऱ्या, पण विहिरीसारख्या सतत पाणी साठवणाऱ्या कोपऱ्यातून जन्माला आला आहे. आयुष्य हे सर्वांना सारखं मिळतं, पण त्याची अनुभूती प्रत्येकाच्या मनात वेगळी तयार होते. मी आज जेव्हा या कवितांकडे वळून पहाते, तेव्हा कळतं की या कविता कधी मी ठरवून लिहिलेल्या नाहीत; त्या माझ्या दिवसांच्या, रात्रींच्या, दु:खांच्या, आशांच्या, आणि शांततेच्या बाजूला स्वतःहून बसल्या, श्वास घेतल्या आणि मग शब्द बनून बाहेर आल्या. या संग्रहाच्या निर्मितीत तर्कापेक्षा भावनेने, विचारापेक्षा अनुभवाने, आणि तांत्रिक शिल्पापेक्षा अंतर्मनाने जास्त काम केलं आहे. मन कधी खूप भरून येतं, कधी रिकामं होतं, कधी अनामिक वेदना अश्रूंमध्ये वाहून जातात, तर कधी एक अनाम प्रकाश आत उजळतो. या सर्व भावलहरींचे उमटलेले पदर म्हणजे 'आयुष्याचं गाव'.

या गावाकडे पाहताना मला स्वतःचा प्रवास दिसतो कधी नदीकाठी बसलेली मी, कधी एखाद्या रिकाम्या वाटेवर चालणारी, कधी लोकांनी भरलेल्या रस्त्यावर असूनही एकटी, तर कधी एकाकीपणातही भरभरून स्वतःशी बोलणारी. कविता म्हणजे माझ्यासाठी शब्दांतील निवारा होता. जेव्हा मनाला कुठे आसरा सापडत नाही, तेव्हा कविता हातात हात घालून माझ्याबरोबर चालू लागली. आयुष्याच्या प्रत्येक टप्प्यावर शब्द माझ्याबरोबर होते. कधी आधार, कधी प्रतिपक्ष, कधी मित्र, तर कधी एक साक्षीदार म्हणून. म्हणूनच या संग्रहातील प्रत्येक कविता माझ्या मनातून नुसती वाहून गेलेली नाही; ती माझ्या अनुभवांना मान देऊन शांतपणे आकार घेत गेलेली आहे.

'आयुष्याचं गाव' हे नाव मी निवडलं, कारण मला वाटलं की जीवन हे खरंच एक गावच असतं. गावामध्ये उजेडही असतो, अंधारही, सणही, दुखणीही, पाऊसही, उन्हही, आणि सगळ्यात महत्त्वाचं म्हणजे गाव कधीही एका रंगात

राहत नाही. तिथे कधी कोणी आलं तरी त्या जगण्याला नवा अर्थ जोडतं, आणि कोणी निघून गेलं तरी त्याचं रिकामेपण बराच काळ जाणवत राहतं. मनाच्या पायवाटांवर कोणते चेहरे चालत होते, कोणत्या आठवणी इथे राहिल्या, कोणते क्षण हरवले, आणि कोणत्या धड्यांनी नवनिर्मितीला आधार दिला हे सगळं एका गावासारखंच आहे. म्हणूनच या संग्रहात कुठेही जीवनाला सजवण्याचा प्रयत्न नाही; जे आहे तेच आहे, जसं आहे तसं आहे प्रामाणिक, साधं, आणि मनाला भिडणारं.

मला अनेकदा वाटलं की जीवन समजून घेणं म्हणजे मोठी ग्रंथं वाचणं नव्हे; तर आपल्या आत चालणाऱ्या छोट्या कहाण्या ऐकणं. या संग्रहातील बहुतांश कविता या अशाच आतल्या संवादांच्या सावल्या आहेत. मी जेव्हा जास्त बोलले नाही, तेव्हा कविता बोलल्या; मी जेव्हा हसले, तेव्हा कविता शांत बसल्या; मी जेव्हा हरले, तेव्हा कविता उठवून उभं केलं; आणि जेव्हा मी सापडले, तेव्हा कवितांनी माझ्या ओळखीला एक नवं रुप दिलं. जीवनातून गेलेल्या प्रत्येक अनुभवाला शब्दांची गरज नव्हती, पण कागदावर उतरतानाच ते अनुभव मला स्वतःचं आयुष्य पुन्हा समजून घेण्यास मदत करत होते. म्हणूनच, हा संग्रह लिहिताना मी कोणत्या वाचकाला काही शिकवू, समजावू किंवा बदलवू असा उद्देश ठेवला नाही; उलट मी स्वतःच स्वतःला समजून घेण्याचा प्रयत्न करत होते.

कविंना अनेकदा विचारलं जातं की कविता का लिहिता? माझ्या बाबतीत हा प्रश्न नेहमीच एकच उत्तर देतो. कारण मला मनाची भीड दूर करायची होती. कित्येकदा काही सांगता येत नाही, काही बोलता येत नाही, काही व्यक्त करता येत नाही; पण ते आत दडपून राहतं. अशा वेळेस शब्दांतून व्यक्त होणं म्हणजे स्वतःला मुक्त करणं. माझ्या आतल्या भीती, वेदना, प्रेम, ओढ, हरवलेली नाती, सापडलेलं स्वतःचं अस्तित्व. हे सर्व या संग्रहाच्या पानांमध्ये थरथरतं, उमलतं, आणि काही ठिकाणी अगदी शांतपणे बसलेलं दिसतं. हा संग्रह बाहेरच्या जगाला दाखवण्यासाठी लिहिलेला नाही; तो माझ्या आतल्या जगाला अर्थ देण्यासाठी लिहिलेला आहे. जीवनातले काही क्षण इतके लहान असतात की ते हातातल्या रेशमासारखे सरकून जातात. पण त्या क्षणांनी दिलेली संवेदना हृदयात कायम राहते. या कवितांमध्ये अशा क्षणांचे प्रतिबिंब आहे. एखादा संध्याकाळी आकाशातला रंग, एखाद्या दिवशी मिळालेला एक शब्द, एखाद्या नात्याकडून

येणारी अनपेक्षित ऊब, एखाद्या गमावलेल्या नात्याची हळवी चुटपुट, एखादा निरोप, एखादं वचन, किंवा एखाद्या पावसात उभं राहून अचानक आलेली जाणीव हे सर्व लहान परंतु अमूल्य क्षण माझ्या कवितांमध्ये अनाहूतपणे आले. मी त्यांना बोलावलं नव्हतं; ते कधीही, कुठूनही, नकळत मनाच्या उंबरठ्यावर येऊन बसले. आणि मग मी त्यांना कवितेच्या रूपात कायमचं ठेवून घेतलं.

या संग्रहात अनेक श्वास आहेत. कधी दमलेले, कधी उत्साही, कधी शांत, तर कधी तळमळलेले. कारण आयुष्य म्हणजे एकाच श्वासाचा प्रवास नाही; त्यात उतार–चढाव, हसू–रडू, शांतता–गोंधळ, सर्व काही आहे. मी हे सर्व अनुभव केवळ नोंदवले नाहीत; त्यांना जगले. प्रत्येक कवितेच्या ओळी लिहिताना काही शब्द मी मिळवले, काही हरवले, आणि काही शब्दांनी मला पुन्हा सापडायला मदत केली. म्हणून या संग्रहातील प्रत्येक कविता माझ्यासाठी फक्त एक सर्जन नाही; ती एक अनुभूती आहे, एक निर्णायक क्षण आहे, एक बदल आहे.

‘आयुष्याचं गाव’ लिहिताना मी पाहिलं की माणसं बदलतात. नातेसंबंध बदलतात, त्यांचे अर्थ बदलतात, अपेक्षा बदलतात, आणि सर्वात महत्त्वाचं म्हणजे आपण स्वतः बदलतो. हा बदल कधी वेदनादायी असतो, तर कधी सुंदर. कधी गोंधळवणारा, तर कधी मोक्षासारखाच शांत. मला या बदलांना नावे द्यायची होती. मला या बदलांना अर्थ द्यायचा होता. म्हणून मी लिहित गेले. प्रत्येक कविता म्हणजे माझ्या बदलत्या मनाची एक सावली आहे. काही सावल्या माझ्या मागे राहिल्या, काही माझ्या पुढे चालल्या, तर काही नेहमीच माझ्याबरोबर. बदलांना स्वीकारण्याचा, त्यांच्या सौंदर्याला मान देण्याचा हा प्रयत्नच या संग्रहाची निर्मिती आहे.

मी जे जे जगले, भोगले, शिकलं, आणि गमावलं त्या सर्वांचं एक गाव उभं राहिलं. त्या गावात आत्मपरीक्षण आहे, कमीपणाची कबुली आहे, स्वतःच्या चुका स्वीकारण्याची हिम्मत आहे, आणि पुन्हा नव्याने वाट चालण्याची तयारीही आहे. या सर्वातून मी जाणलं की आयुष्य शेवटी आपण स्वतःला कसं पाहतो यावर अवलंबून आहे. आपण स्वतःला छोटं समजून घेतलं तर जगही छोटं वाटतं; पण स्वतःला स्वीकारल्यावर जगही आपल्याला स्वीकारतं. हे आत्मस्वीकाराचे क्षण जेव्हा मी लिहिले, तेव्हा तेच या संग्रहाच्या सर्वात शांत, सर्वात सुंदर आणि सर्वात प्रामाणिक कवितांमध्ये रूपांतरित झाले.

या प्रवासात अनेकदा स्वतःला हरवल्यासारखं वाटलं; पण हरवणं म्हणजे संपणं नव्हे ते शोधण्याची सुरुवात असते. या शोधात कवितांनी मला सतत वाट दाखवली. काही प्रश्नांमध्ये मी अडकले, काही प्रश्नांनी मला मोकळं केलं, आणि काही प्रश्नांनी मला मोठं केलं. आयुष्याचं गाव म्हणजे असाच प्रश्नांमधून सापडत जाणारा मार्ग आहे. या मार्गावर चालताना मला जाणवलं की वेदना आणि आनंद या एकाच रस्त्यावरचे दोन वेगवेगळे वळसे आहेत. एखाद्या वळणावर भीती येते, दुसऱ्यावर धैर्य मिळतं, आणि तिसऱ्यावर शांतता बसते. माझ्या कवितांत हे सर्व वळणे आपणास दिसतील, जाणवतील, आणि कदाचित आपल्या स्वतःच्या प्रवासाची आठवण देतील.

या संग्रहात मी जीवन उजळवून दाखवलेलं नाही; मी त्याला जसं आहे तसं उघड केलं आहे. आयुष्य हे परिपूर्ण नसतं, पण ते अपूर्ण असल्यानंच सुंदर असतं. अपूर्णतेतच सौंदर्य आहे, त्यातच अनंत शक्यता आहेत. या अपूर्ण सौंदर्याची मी जपलेली ही नोंद म्हणजे 'आयुष्याचं गाव'. मी लिहिलेली प्रत्येक कविता माझ्या मनातल्या अर्धवट घराची एक वीट आहे, आणि वाचक जेव्हा त्या वाचतो, तेव्हा त्या घराला पूर्णत्व मिळतं. त्यामुळे हा संग्रह केवळ माझा राहिलेला नाही. तो माझ्यासह प्रत्येक त्या वाचकाचा आहे ज्याने आपले जीवन माझ्या शब्दांत पाहिलं.

मनोगत लिहिताना मला असं वाटतं की हा संग्रह माझ्या जीवनातला फक्त एक टप्पा नाही; तो माझ्या आत्म्याचा एक आवाज आहे. हा आवाज कधी कोमल, कधी कडवट, कधी मृदू, कधी तळमळता, पण नेहमीच प्रामाणिक आहे. या प्रामाणिकतेनेच मला लिहायला शिकवलं, जगायला शिकवलं, आणि स्वतःला नव्याने समजून घ्यायला शिकवलं. त्यामुळे 'आयुष्याचं गाव' हा काव्यसंग्रह माझ्यासाठी केवळ पुस्तक नाही तो माझ्या मनाचा, माझ्या अस्तित्वाचा, माझ्या ओळखीचा एक शांत, सुंदर, खोल आरसा आहे.

डॉ. मंजूषा कुलकर्णी

प्रस्तावना

'आयुष्याचं गाव' हे नाव उच्चारताच मन जणू एका शांत, मृदू वाटेवर थांबतं. आयुष्यभराच्या गोंधळानंतर, धावपळीच्या वावटळीतून सुटून आपण एखाद्या गावाच्या काठावर उभे राहिलो आहोत अशी भावना आपोआप मनात उगवते. हे गाव प्रत्यक्षात नसतं; ते कुठल्या भूगोलाच्या नकाशात नसतं; ते आपल्या मनात असतं. त्याची घरे आठवणींची असतात, त्याचे रस्ते अनुभवांचे, त्याच्या वाड्या स्मृतितल्या, त्याची सावली प्रेमाची, आणि त्याचा सूर्य म्हणजे आपण स्वतः.

कवयित्री डॉ. मंजुषा कुलकर्णी यांनी बांधलेलं हे 'आयुष्याचं गाव' म्हणजे एक मनाचा नकाशा आहे, आणि या नकाशातील प्रत्येक पायवाट त्यांच्या कवितांनी हळुवारपणे उजळलेली आहे. आयुष्याचं खरं स्वरूप काय असतं? ते कधी रात्रभर पावसात भिजलेलं, कधी उन्हात तापलेलं, कधी चंद्रप्रकाशात थंडावलेलं, कधी अंगणातल्या हसण्याने भरलेलं. जसं गावातलं प्रत्येक दिवस वेगळा, तसं आयुष्यही प्रत्येक क्षणाला रंग बदलत राहतं. त्या रंगांच्या खेळातून, मनोवृत्तीच्या उलाढालीतून कवयित्रीने हा संग्रह घडवला आहे. त्यात ती जीवनाला अवघड समीकरण बनवून दाखवत नाही; उलट ते माणसाच्या रोजच्या अनुभूतींपासून उलगडत जाते. जसं गावात दिवस पहाटे सुरू होतो आणि रात्रीच्या सिताऱ्यांत विरतो, तसं आयुष्यही पहाटेच्या आशेपासून रात्रीच्या शांत आत्मसंवादापर्यंत अनेक वळणं घेतं. या सर्व वळणांची कथा कवयित्रीच्या शब्दांत सहज प्रकट होते.

या कवितांत गाव म्हणजे नुसते घर-ओसरीचे प्रतिमास्वरूप नाही. इथलं 'गाव' म्हणजे मनाच्या आतली खोल जागा. अशा जागेतील शांतता, विषण्णता, समाधान आणि दुखावण्याच्या छटा कवयित्रीने अत्यंत समतोलपणे पकडल्या आहेत. ती जीवनाकडे दोषारोप किंवा निराशेच्या नजरेतून पाहत नाही. ती पाहते

ती माणसाची धडपड, त्याचा शोध, त्याची पडझड, त्याचे उठणे आणि त्याचे पुन्हा चालत राहणे. तिच्या दृष्टीने माणूस अपूर्ण आहे, पण तुटलेला नाही; तो सतत घडत राहतो, शिकत राहतो, आणि आपलं गाव म्हणजे आपला स्वभाव आणि अनुभव रोज थोडाथोडा बदलत राहतो. म्हणूनच 'आयुष्याचं गाव' या नावात एक अंतर्मुख सौंदर्य आहे. ते केवळ काव्यसंग्रहाचे शीर्षक नसून, माणसाच्या अस्तित्वाची सौम्य व्याख्या आहे.

कवयित्रीच्या लेखणीतली संवेदनशीलता, जीवनतनुमध्ये शिरलेली तत्त्वज्ञानाची ओल, आणि संस्कृत-अध्यात्माच्या अभ्यासातून आलेली भाषिक शिस्त या सर्वांचा एक उत्तम समन्वय या संग्रहात दिसतो. ती उपदेश करत नाही, मार्ग दाखवत नाही, जीवनाचा अर्थ ठरवून सांगत नाही. ती फक्त मनाची खिडकी उघडते. त्या खिडकीतून कधी आपल्या स्वतःच्या भूतकाळाचे चेहरे दिसतात, कधी भविष्याची अस्पष्ट वाट, कधी आताच उभा असलेला वर्तमान. हे पुस्तक ज्या शांत, मार्गदर्शक स्वभावात उलगडत जातं ते कोणत्याही माणसाच्या मनाला स्पर्शून जातं. कवितांमध्ये रुदन नाही, करुण विलाप नाही, अतिरंजित आनंद नाही; त्याऐवजी वास्तवाचा मृदू, स्वीकारात्मक स्पर्श आहे. आणि हाच स्पर्श जेष्ठ साहित्यिकांच्या परंपरेत बसणारा आहे ज्यात भावनांना आवाज असतो, पण किंकाळी नसते; वेदनेला रूप असतं, पण काळोख नसतो; आणि आनंदाला गंध असतो, पण गोंगाट नसतो.

कवयित्रीची दृष्टी जीवनाच्या सूक्ष्म कोपऱ्यात पोचते. नाती तुटण्यापूर्वीचा क्षण, एखादं वाक्य मनाला जखम करून गेलेला तुकडा, दयाळूपणाने अंधाराला उजळवलेली छोटी कृती, मनात पडलेला अपराधगंड, आणि त्याच्या पोटातूनच जन्माला येणारा स्वच्छ धडा या सगळ्या गोष्टी ती शब्दांच्या ओंजळीत साठवते. तिच्या कविता वाचताना असं वाटतं की जणू आपणच त्या गावात राहिलो आहोत, आपल्या आयुष्याचीच ही कथा आहे, आपल्याच सावल्या इथल्या पानांवरुन फिरत आहेत. प्रत्येक वाचकाला या कवितांत स्वतःचं घर सापडतं आणि म्हणूनच हा संग्रह सर्वांसाठी आहे जीवनभर चालत असलेल्या प्रत्येक प्रवाशासाठी.

'आयुष्याचं गाव' हा संग्रह वाचताना मनाला एक अद्भुत शांतता लाभते. कारण इथं आयुष्याला कोणतेही मुखवटे नाहीत. ते जसं आहे तसं आहे. कधी

विस्कटलेलं, कधी समंजस, कधी थकलेलं, कधी उमललेलं, कधी रडलेलं, कधी आशावादी. कवितेतला 'मी' हा फक्त कवयित्री नसतो; तो वाचकही असतो. हे पुस्तक आपल्याला स्वतःकडे परत नेणारं आहे. आपण कोण आहोत, आपण कुठे चाललो आहोत, आपण कशाला घाबरतो, कोणत्या आठवणी आपल्याला कणखर करतात, कोणत्या सावल्या आपल्याला आतून हलवतात हे सगळं या संग्रहातून मनात शांतपणे उजेडात येतं. जुन्या जेष्ठ साहित्यिकांच्या शैलीत जसं मनाशी संवाद साधत साधी, स्वच्छ आणि तरीही गहिरी भाषा वापरून जीवनाचा अर्थ सांगण्याची परंपरा आहे, तसाच सौंदर्यमय गुण या प्रस्तावनेतून जाणवतो. कवितांमध्ये तत्त्वज्ञानाची रसभरित लय आहे, पण कुठेही जडपणा नाही. भाषा नाजूक आहे, पण पोकळ नाही. भावना गहिऱ्या आहेत, पण अतिशयोक्ती नाही. हेच 'आयुष्याचं गाव' या काव्यसंग्रहाचं मर्म आहे.

हा संग्रह वाचताना शेवटी एकच गोष्ट उमजते आपण सर्वजण आपापल्या 'आयुष्याच्या गावात' राहतो. तिथे आपणच रडतो, आपणच हसतो, आपणच हरवतो, आपणच सापडतो. आणि हे गाव फक्त आपण जिवंत आहोत म्हणून नसतं; ते आपण जाणीवपूर्वक जगतो म्हणून असतं. ज्या क्षणी जीवनाला आपण स्वीकारतो, त्या क्षणापासून हे गाव सुंदर दिसू लागते. आणि म्हणूनच हा काव्यसंग्रह म्हणजे जीवनाला सलाम करणारा एक निर्मळ, मृदू, अनुभवी आणि खोल आत्मिक प्रवास आहे.

श्री. सुमित मल्लिक
निवृत्त भा प्र से
बेंगलोर

अनुक्रमणिका

१)	काही कवडसे ऐसे	...	१५
२)	ही पाण्याची कहाणी	...	१६
३)	मनी चिमणा उपजे ना	...	१७
४)	खडक कुरूपसा वाटे तरीही	...	१८
५)	क्षणोक्षणी मोहिनी जगणे घडावे	...	१९
६)	घे पदरी तुझ्या	...	२०
७)	वेदनेचे आभाळ	...	२१
८)	मन उगाच होतं हळवं	...	२२
९)	आज मला कळते	...	२३
१०)	एक पुस्तक घडविताना	...	२४
११)	आई वेडी एक बेडी	...	२५
१२)	खडक सारे रुजवे ना	...	२६
१३)	धुंद मोगऱ्याची धुंदी	...	२७
१४)	की जांभळाचा रस मधुरसा	...	२८
१५)	जन्म सारा तुझ्यासाठी	...	२९
१६)	आता नमिते तुला प्रभाकरा	...	३०
१७)	कोणासाठी तरी	...	३१
१८)	सांगा गुलाबवेड्या	...	३२
१९)	चुकते जगायचे अन	...	३३
२०)	अन्य काय मज सांग हवे	...	३४
२१)	असे असावे जीवन टवटव	...	३५
२२)	ही बाग जांभळी जी	...	३६
२३)	भाग्यरेखा जोडताती	...	३७
२४)	सांगणे सोपे खरे पण	...	३८
२५)	ऋणानुबंधांचे बंध अगणित	...	३९
२६)	जन्म मिळो मज फुलाफुलांचा	...	४०
२७)	जीवन ते हेच ना	...	४१
२८)	जग नवे उजवायचे	...	४२
२९)	घराघराच्या चिऱ्या चिऱ्यांना	...	४३
३०)	पारदर्शीपण कसे लाभायचे	...	४४
३१)	उमेद उरातुन असताना	...	४५
३२)	आयुष्याची गणिते ठरली	...	४६
३३)	कुणी कुणाचा आरसा	...	४७
३४)	जीवन आनंद दुनावे	...	४८
३५)	थेंब थेंबा थेंबायन	...	४९
३६)	उडण्यास हे आभाळ	...	५०
३७)	स्त्री असे ऐसी सुजन्मा	...	५१
३८)	ओंजळीतल्या सुखाला	...	५२
३९)	सुख असे का वागते	...	५३
४०)	मुखवट्यांच्या बाजारी	...	५४
४१)	जगणं म्हणजे काय?	...	५५
४२)	दिशा दीप असताना	...	५६
४३)	काहीच अर्थ नाही	...	५७
४४)	भाव तुझे दे मला	...	५८
४५)	सुरम्य जगणे दिसावे	...	५९
४६)	वाटेच्या वाटेवरती	...	६०
४७)	जिव्हाळा लळा	...	६१

४८) जपणूक ... ६२

४९) मायेस यावी भरती ... ६३

५०) आता पुन्हा नव्याने ... ६४

५१) आठवणीतला
रम्य सुकाळ ... ६५

५२) आली पहाट सुंदर ... ६६

५३) माझ्या मनाच्या कुपीत ... ६७

५४) नदी गीत गाताना ... ६८

५५) ती पूर्णाकृती होईल ना ... ६९

५६) बहरली वेल नात्यांची ... ७०

५७) वेचूया सोने आनंदाचे ... ७१

५८) दरवळाया लागली
ही शांतता ... ७२

५९) सुख ओथंबून आले ... ७३

६०) अव्यक्त शब्द येती ... ७४

६१) जीव ज्योतीने
उजळत जावे ... ७५

६२) फुलासारखे
फुलायचे की ... ७६

६३) तरी आसमंती गंध माझे ... ७७

६४) कुणी जरासे हळवे व्हावे ... ७८

६५) सण भाऊबीज येतो ... ७९

६६) जगता जीवनगाणे ... ८०

६७) जळते अजूनी पणती ... ८१

६८) चला सावरू दिवाळी ... ८२

६९) संस्कृताची संस्कृती हो ... ८३

(१)
काही कवडसे ऐसे

रोज येऊ दे घरी कवडसा
हलकासा तेजस्वी
परलोकातून दिव्यत्वाची
प्रचिती जणु ओजस्वी

तेच रोजचे घर जे आपुले
उजळून चकाकते ना
एक प्रेरणा जगण्यासाठी
देऊन लकाकते ना

देह घराच्या खिडक्या बुद्धीच्या
जरा उघड्या ठेवाव्या
अंतःप्रकाश देई कवडसे
ज्योती किती तेवाव्या

त्याच प्रकाशातून सापडे
कांती नवी उजळती
नवीच आशा नव परिभाषा
नवोन्मेषही फळती

हृदयामध्ये जतन जपावे
काही कवडसे ऐसे
जणू मिटताना उमलून यावे
पंचप्राणांनी तैसे

दि.०१/०४/२०२५
सकाळी ०७.३२ वा.

(२)
ही पाण्याची कहाणी

थेंबाथेंबातून जन्मतो
जीव नवा जणू जेथे
इतुकी शक्ती निसर्ग देतो
जपणे त्याला येथे

थेंबे थेंबे तळे साचते
सुख जगण्याचे लाभे
जल हे जीवन चैतन्याचे
गोड रूप ते राजे

हिरवाईच्या आतून दडली
किती पोषणे त्यात
ब्रह्माण्डाची उत्पत्तीही
सामावली हो जलात

जीव जन्मतो जळात कणभर
मरता घशात पाणी
जगण्या मरण्यासाठी कारण
ही पाण्याची कहाणी

चला वाचवू जीवन आपुले
शुद्ध ठेवणे त्याला
अमृत कोणी इथे प्राशिले
घ्या जल भरला प्याला

दि.०२/०४/२०२५
सकाळी ०९.०६ वा.

(३)
मनी चिमणा उपजे ना

ये ये चिमण्या घेत चिमणीला
संगे तुझ्या मज दारी
विरु न दे अशी किलबिल सुंदर
चिवचिव वाटे भारी

अंगण गजबज तुमच्या सुराने
सकाळ मधुरा होते
पहाट वेडी चिमणी गाणी
गाऊन जागी होते

दाणा दाणा टिपता तुम्ही
सोबत संगत ठेवून
कसा करावा सुखसंसार हा
प्रेम अमापसे देऊन

पाण्यामध्ये डुबकी डुब डुब
ओले पंख फडफडणे
प्रीत जाणते चिमणा चिमणी
तुमचे गोड बडबडणे

घरटे सुंदर घरकुल मोहक
पिल्लू त्यात निपजे ना
रोज छानसा विचार माझ्या
मनी चिमणा उपजे ना

दि.०३/०४/२०२५
रात्री ११.४७ वा.

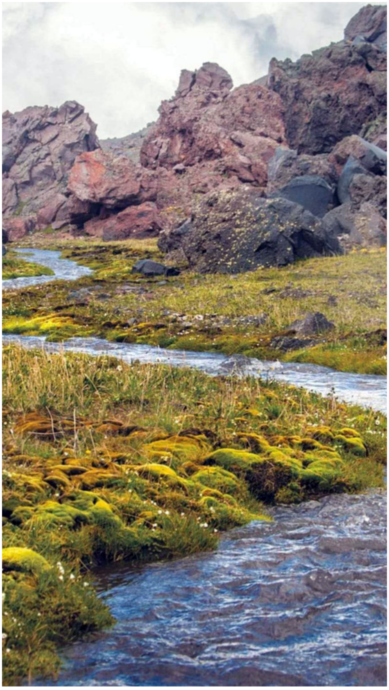

(४)
खडक कुरूपसा वाटे तरीही

कधी वाटते खडक होऊनी
निश्चल मी थांबावे
कुणी कुणाचे गुपित हलकेची
मजजवळी सांगावे

युगायुगातून वाहत सरिता
जवळून खळखळ जावी
आधाराने माझ्या ती ही
प्रवाह घडवीत यावी

अवती भवती तृणांकुरे ही
उगवून डोलत रहावी
दुरून का होईना परी डोंगरं
साजरी कुणी पहावी

वरवर पाहून ओबडधोबड
कणखर कठोर वाटे
आत एक ओलावा निर्झर
काळजात मज दाटे

कधी पाहिले आहे का तुम्ही
आत कोंब रुजलेला
इवल्या इवल्या अंकुराने मग
खडक पहा सजलेला

पचवून लाव्हा गिळुनी क्रोधा
तप्त शांत मी होई
खडक कुरूपसा वाटे तरीही
मन सुंदर कुणी पाही

म्हणून म्हणतो खडक होणे हे
नाही सोपे काही
अविचल अविरत सुस्थिर राहणे
जमते का ते पाही

दि.०४/०४/२०२५
रात्री ११.५९ वा.

(५)
क्षणोक्षणी मोहिनी जगणे घडावे

बीज जाई अंकुराचे डोलणे पहा
रोपट्याच्या नानाविध कळा त्या अहा!

झाड होई पाने लक्ष लगडत जाती
कळ्या कोंब मुकुलित बागडत रहाती

कळी कळी उमलता फूल जाहले
कळी कुठे आता ती हो फूल जाहले

रूप आधी आधीचे रूपांतर होता
नवनव्या भूमिका वेषांतर होता

कसे कुणी कशाच्या प्रेमात पडावे
क्षणोक्षणी मोहिनी जगणे घडावे

दि.१०/०४/२०२५
रात्री ११.२१ वा.

(६)
घे पदरी तुझ्या

आई तुझ्या पदराचे मोल ना कधी
उन्हं किती तापली पण झळा ना कधी

जन्मलो नि पदरात अमृताचा पान्हा
तूच जीवनाचा रस पाजविला तान्हा

नीज तुझ्या पदरात शांतसी झाली
ऋतू बदलती तशी पदरी निमाली

उन्हाळ्यात ताप गेला हवा दे पदर
सावलीचे छत होई आईचा पदर

पावसाळ्यातुन झाली छत्री पदर
हिवाळ्यात ऊब देतो वात्सल्य पदर

हात पुसाया मिळतो आईचा पदर
डोळे भरताच आसवांनी ये पदर

अंथरून होतो होतो पांघरून मला
रक्त भळभळताच चिंधी ये कामाला

ऊब लागे जीव जागे मायेने तुझ्या
आई माझे अपराध पदरी तुझ्या
घे पदरी तुझ्या

दि.११/०४/२०२५
सकाळी ०७.३३ वा.

(७)
वेदनेचे आभाळ

ढग जमतात दुःखाचे
उदासीचा वारा सुटतो
कोंडलेल्या भावनांचा
आवेगात बांध फुटतो

कसे थांबवावे त्याचे बरसणे
खोल त्याची आर्तता
कुठल्या तरी तीव्र जखमांची
हमसून रडण्यातली पूर्तता

भेसूर गरजतात ते मेघ
विजांचा घाबरवणारा कडकडाट
खुपणाऱ्या घटनांचा
चाले नंगा थयथयाट

झाकोळून जाते तेंव्हा
सारे जणू जगणेच
तरीही सोसून भोगून
आनंदाने वागणेच

आत किती रडते माहितीय का
प्रत्येकाचे वेदनेचे आभाळ
आपापल्या जखमा, व्रण, दुखरे प्रसंग
तडाख्यांचे आघात नि कुणी शब्दबंबाळ

दि.१५/०४/२०२५
सकाळी ०७ ३९ वा.

(८)
मन उगाच होतं हळवं

मन उगाच होतं हळवं
डोळ्यातून आसू गळती
कधी कुणी बोलले काही
ते अर्थ खोलवर कळती

हळव्याच भावना वेड्या
बांधावर ढुसपुस करती
काळीज भात्याच्या संगे
त्या श्वास दडपले भरती

हळवेपण वेडे वाटे
ते वाट रोखते जगता
लपवावे कसे किती मी
रडू कोसळता पण जगता

हळव्याच फुलांच्या कोशी
हळवेच गंध दरवळती
ते सुगंध हळवे होती
जे भाव मनासी फळती

मी आत खोलवर रुजते
मी चिंब हळवीशी भिजते
हळव्या हृदयाच्या काठी
हळवेपणास नित पुजते

दि.१६/०४/२०२५
रात्री ११.२८ वा.

(९)
आज मला कळते

आयुष्याला कंठत गेले
आज मला कळते
आल्या दिसाला ढकलत गेले
आज मला कळते

क्षणाक्षणाला क्षण जळले रे
आज मला कळते
मनामनाच्या तारा न जुळल्या
आज मला कळते

जीवनचुलीच्या आत निखारे
आज मला कळते
आवरत गेले सर्व पसारे
आज मला कळते

घासही अडला ओठापाशी
आज मला कळते
आसू रडले पापणीशी जे
आज मला कळते

उचलून पेलत गेले ओझे
आज मला कळते
वाकून गेले पार कण्याने
आज मला कळते

सरले जगणे नकळत कैसे
आज मला कळते
व्यर्थ साहणे वाट पाहणे
आज मला कळते

दि.२१/०४/२०२५
सकाळी ०८.१३ वा.

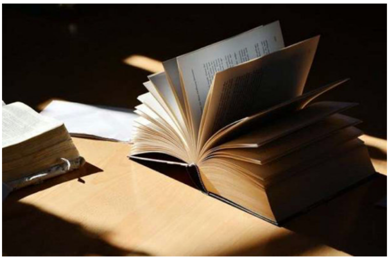

(१०)
एक पुस्तक घडविताना

एक पुस्तक घडविताना
अनंत शब्द खर्ची घालावे लागतात
जगण्याच्या पुस्तकात तर
अगणित क्षणांचे अनुभव वागतात

एक एक पान जेंव्हा
काहीतरी सांगू पाहतं
कधी बेबंध धावणारं आयुष्य
मग आनंदाने थांबू लागतं

शब्दशब्दात अंतर नसतंच मुळी
अर्थ सगळे सोबत येतात
दिसणाऱ्या अर्थापेक्षा सखोल गावी
शब्दच तर घेऊन जातात

पुस्तकाची बांधणी पुस्तकाच्या
आशयाला जोडून ठेवते
दोरा ओवलेली ती सुई आपल्या नात्याने
पुस्तकास सांधून ठेवते

मग पुस्तक कधीही वाचावं
उशाशी ठेवावं अथवा कवटाळावं
पण जीवनाचं पुस्तक असो की जीवनातलं
त्याला न अनुभवता नुसतंच पाहणं टाळावं

दि.२३/०४/२०२५
सकाळी ०७.३१ वा.
जागतिक पुस्तक दिनानिमित्ताने
हार्दिक शुभेच्छा

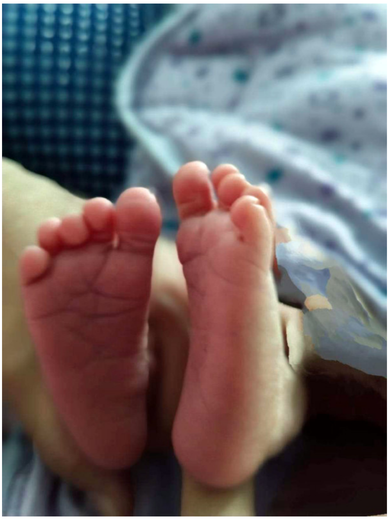

(११)
आई वेडी एक बेडी

इवल्याशा पावलांचे
सुख अनमोल
दुनिया आईची फिरे
लेकरांभोवती गोल

श्वास कसे भारलेले
त्याच्या श्वासाने
जगणेच जणू भरे
त्याच्या ध्यासाने

पाजविता पान्हा कान्हा
सुखावीत जाय
किती उपकार त्यांच्या
मुळे घडे माय

चुकलेल्या हुकलेल्या
क्षणांना मागते
आई वेडी एक बेडी
अजब वागते

कुणी म्हणे पाळण्यात
दिसतात पाय
कसेही असले बाळ
माया होत जाय
आई माया होत जाय

दि.२४/०५/२०२५
सकाळी ०८.४९ वा.

(१२)
खडक सारे रुजवे ना

प्रत्येकाला जगण्यासाठी
एक सांध पुरते ना
फूल असो वा काटे नशिबी
खूण त्याची उरते ना

खडकामधल्या रुक्ष फटीतून
कधी अंकुर उगवे ना
तो काट्यांचा किंवा फुलांचा
खडक सारे रुजवे ना

पडते पाणी पावसातले
तो भिजतो भपका ना
पुन्हा सुकूनी जातो जैसा
कोरडाच ठपका ना

उन्हे साहूनी काळा कातळ
मन त्याचे पाझरते
वर कोरडा आत ओलसर
हृदय भावाने भरते

तसेच रहावे उभे सदाची
कणखर पर्वत जैसा
कुणी करू दे स्तुती की निंदा
खडकास पान्हा हो कैसा
म्हणू दे खडकास पान्हा हो कैसा

दि.२६/०४/२०२५
सकाळी ०७.५४ वा.

(१३)
धुंद मोगऱ्याची धुंदी

धुंद मोगऱ्याची धुंदी
काही उत्तरच नाही
भर उन्हाळ्यातली सुगंधी पर्वणी
काही सरतच नाही

इकडे वाढताना उन्हाच्या झळा,
जीवाची काहिली होते
तेवढ्यात एक झुळूक मोगऱ्याचा
सुरभित चिंब होऊन येते

मग उन्हाचा त्रास म्हणत
कटकट करावी की
मोगऱ्याचा सुवासाने
मनाची करंडी भरावी

देव पण असा महान आहे खरंच
दुःखाचा असह्य उन्हाळा देताना
सुख कुठेतरी मोगऱ्यासारखं हरखून जावं
एक गोड मोहक सौरभ घेताना

म्हणूनच दुःखाचा उन्हाळा
येऊ द्यावा यायचाय तेंव्हा
सुखाच्या मोगर परिमळात
हलकेसे दिलासे मिळतात जेंव्हा

दि.०१/०५/२०२५
रात्री १०.५४ वा.

(१४)
की जांभळाचा रस मधुरसा

इतका गोड फिका जांभळट
रंग अंगी ल्यालात ग
की जांभळाचा रस मधुरसा
पोटभर तुम्ही प्यालात ग

नजर टाकताच किती
हव्याशा वाटता तुम्ही
नजरेने मनाच्या कलशाने
प्याव्याशा वाटता तुम्ही

कित्ती कित्ती तलम ग
माझ्या मनाच्या पदरांसारख्या
फुलता सुकता माझ्या
भावफुलांसारख्या

तुमच्या कानात सांगू
का ग मनातलं गुज
तुमचं माझं चालत राहू
देत गुपचूप अलगुज

कधी वाटतं कधीतरी
तुम्ही माझं रूप घ्यावं
मी तुमची जागा घेत
वेलीवर डुलत रहावं

दि.०२/०५/२०२५
सायं. ०६.५३ वा.

(१५)
जन्म सारा तुझ्यासाठी

ये न बाळा आईच्या रे कुशीत खुशीत
वात्सल्याचा पान्हा मिळे मायेच्या मुशीत

रूप तुझे लेकरा रे बालमुकुंद
अंगाखांद्यावर खेळे गोड गोविंद

तुला अंजारता गोंजारता सुख वाटे
आईपणाचीच मला लागे भूक वाटे

जन्म सारा तुझ्यासाठी श्वास वेचले
जगताना मरताना ध्यास घेतले

छबी तुझी मनामध्ये जीव दंगला
तुझ्या भोवताली माझा जन्म रंगला

दि.०५/०५/२०२५
सकाळी ०७.४६ वा.

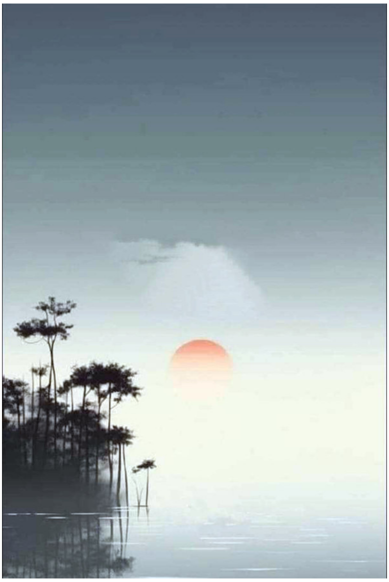

(१६)
आता नमिते तुला प्रभाकरा

आज उगवत्या सूर्या सांग बरे
काय घडे या क्षणाला
रोज येशी अन नव्याच देशी
आकांक्षा या मनाला

तुला पाहता वाटे मजला
जीवन नवीन लाभे
जीव नव्याने प्रत्येकच मग
उत्साहाने वागे

आकाशातील तुझी भ्रमंती
किती काही घडवून जाते
तुझे नि माझे असे सनातन
दिनराजा आहे नाते

तुझ्याच साक्षी घडते सारे
तूच तेजोमय कांती
तुझ्यामुळे या जगास ऊर्जा
तुझीच नभात क्रांती

आता नमिते तुला प्रभाकरा
जीवन उजळून जावो
तुझीच ऐसी आदर्शाची
वाट मज मनी राहो

दि.१०/०५/२०२५
सकाळी ०७.३९ वा.

(१७)
कोणासाठी तरी

श्वास श्वास अडलेले
कोणासाठी तरी
श्वास श्वास भरलेले
कोणासाठी तरी

वाट पाहत वाटेवरती
कोणासाठी तरी
सांजवात आणि मागणं
कोणासाठी तरी

एक घरटं काडी माडी
कोणासाठी तरी
पिल्लं किलबिल चिवचिव चिलबिल
कोणासाठी तरी

दाणापाणी मंजुळ गाणी
कोणासाठी तरी
ढब्बू गल्ला खुळखुळ नाणी
कोणासाठी तरी

जगण्यासाठी जगणे रोजच
कोणासाठी तरी
मरतानाही उरणे येथे
कोणासाठी तरी

दि.१३/०५/२०२५
रात्री ०९.३३ वा.

(१८)
सांगा गुलाबवेड्या

सांगा गुलाबवेड्या
माझ्या मनास थोडे
काट्याविना कसे हे
उलगडून जा कोडे

कवळ्या ज्या पाकळ्या ह्या
दुःखास झेलतात
काट्यांवरी स्वतःला
त्या नित्य पेलतात

का तू उदास होतो
जर बोचतात शल्ये
खरबर हा मार्ग चालून
मग दिसती ही साफल्ये

येतील ऋतू घेऊन
पर्णावली नव्याने
अन झडती पानगळीची
ओसाडशा मनाने

हसरे जरी मुखवटे
हृदयात काही काटे
उजळून आसमंत
तम कोपऱ्यात दाटे

दि.१८/०५/२०२५
रात्री ११.४८ वा.

(१९)
चुकते जगायचे अन

सांगा कुणास आता
भेटावयास जावे
ना सूर ताल काही
कैसे तराणे गावे

ज्याचे नि त्याचे आता
मन हे संकोचलेले
नाही विचारपूस
म्हणे बोल बोचलेले

आकाश बांधलेले
घरट्यात ज्याचे त्याने
अन रंग वेगळाले
लेवून माणसाने

किती कुंपणे पहावी
अन उंबरा पळाला
लागे सुखाचा का हो
मासा कुणा गळाला

चुकते जगायचे अन
माणूस खुंटलेला
आता कुणी न बोले
म्हणे जीव खुंतलेला

दि.१९/०५/२०२५
सकाळी ०९.३२ वा.

(२०)
अन्य काय मज सांग हवे

उगाच वाटे मला कधी की
जरा जरासे मी हुंदडावे
कधी होऊनी सागर लाटा
कधी धबधबे होत पडावे

त्या फांदीवर घरटे माझे
आणि पिलांची चिवचिव किलबिल
होत पक्षिणी देत निवारा
मीही पहावी गंम्मत चिलबिल

तिथे नभातून माळ ढगांची
कधी पांढरी कधी काळी
कधी कोळ्याने होऊन पहावी
मीही विणलेली जाळी

कधी गवतावर होऊन इवली
सानसानुली फुले कवळी
कधी होऊनी फुले सुगंधित
घ्यावे फुलपाखरू जवळी

वाटे हवेवर जावे तरंगत
कधी पंख लेऊन नवे
आणि असे जर घडले तर मग
अन्य काय मज सांग हवे
देवा, सांग हवे

दि.२४/०५/२०२५
रात्री १२.५४ वा.

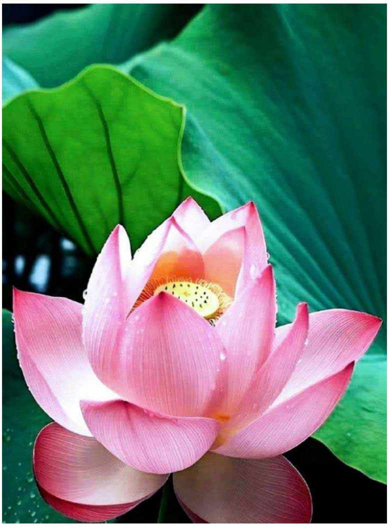

(२१)
असे असावे जीवन टवटव

हसऱ्या हसऱ्या
उमलउमलल्या पाकळ्या
या कमलिनी कळ्या
रोज सकाळी दवबिंदूंच्या
खुलती गोजिऱ्या खळ्या

रंग गुलाबी लक्ष्मी आसन
ऐश्वर्याची खूण
ऋतू जणू उमलतो फुलातून
वसंत ये दाटून

सरोवराची शोभा कमळं
रंग कमळ शोभा
स्पर्श मुलायम तनु रेशमी
प्रसन्न की आभा

कवितेतल्या उपमांची ही
दिव्य पुराणी खाणी
राजीवलोचन कमलनयन नि
मुखकमळांची कहाणी

असे असावे जीवन टवटव
उत्फुल्ल नि हासरे
सदा घडू दे कमल सुमन हे
कमलेचा वास रे
तुझ्यासवे कमलेचा वास रे

दि.३१/०५/२०२५
दुपारी ०४.२० वा.

(२२)
ही बाग जांभळी जी

ही बाग जांभळी जी
गेली मनात राहून
फुलले नवेच जगणे
तिजला मी फुलता पाहून

वेड्या खुळ्या उन्हांना
आता तो जोर नाही
मिळते अशी दिशा की
तापास वाव नाही

हे मार्ग पाकळ्यांनी
गेले बुडून सारे
रंगात रंगलेले
आता उनाड वारे

आकाश दूर तेथे
सोडून निज निळाई
झाले खुलून आले
लेऊन जांभळाई

रंगास रंग आम्ही
दिधले जे व्यर्थ काही
खाणाखुणा प्रतिमा
अन त्यास अर्थ नाही

दि.०१/०६/२०२५
रात्री १२.५४ वा.

(२३)
भाग्यरेखा जोडताती

आता कुणाच्या ओळखीचे
सूर सांगा गवसले
का कुणा पाहून कोणी
गोड गाली हासले

कोणती ओळख पुराणी
की नवी ही बंधने
काहीही ना बंध असता
ओळखू ये स्पंदने

कोण जुळवून देतसे हे
संचितांचे गाठोडे
का कुणा सोबत उगाचच
वाटते चालू थोडे

भाग्यरेखा जोडताती
का कुणा आणि कसे
का क्षणातच चित्र हवेसे
ना कळे कैसे दिसे

कोणत्या या मांडलेल्या
सोंगट्या खेळातल्या
कोण नियती जाणणे अन
जाण संकेतातल्या

दि.०४/०६ २०२५
रात्री ११.३२ वा.

(२४)

सांगणे सोपे खरे पण

सांगणे कोणास व्यर्थ
बोलणे बोलायचे
एकट्याचा जन्म इथला
एकटे सोसायचे

ज्या कळा उठल्या उरातून
त्या कुणा कळणार का
जीवनाचा संगी साथी
तो खरा मिळणार का

सोबतीने विश्व चाले
पोकळी तरीही पहा
या पसाऱ्यातून वेड्या
माणसा विलगी रहा

जे हवे वाटे जीवाला
सांगणे ते ईश्वरा
संचितांचे भोगणे मग
मागणे का परमेश्वरा

सांगणे सोपे खरे पण
वागणे खडतर किती
एक वाटे रोज आतून
मन मनी कसली भीती

दि.०५/०६/२०२५
सकाळी ०९.३६ वा.

(२५)
ऋणानुबंधांचे बंध अगणित

ऋतू अंगावर बहारलेले
नभ मेघांनी भरून गेले
धरणीवरती आकाशाचे
नाते आगळे उरून गेले

फुलती पाने फुले डोलती
कोंब कुशीतून हळू बोलती
आज इथे हे भविष्य उमलून
आनंदाला क्षण हे तोलती

हिरवी हिरवी तृणे खेळकर
स्पर्श रेशमी रुळे अंगावर
कळ्या लाडूल्या गोड गोजिऱ्या
किती भाळावे मधु रंगावर

कोण कुणाची वाट पाहते
कोण इथे मग रमून राहते
कुणास लगे ओढ अनोखी
कोण कुणावर जीव वाहते

कसे हे जुळते नाते अनामिक
ऋणानुबंधांचे बंध अगणित
मनास सांगा कसे बांधावे
जगा भरभरून जीवन क्षणिक

दि.०६/०६/२०२५
रात्री ११.३८ वा.

(२६)
जन्म मिळो मज फुलाफुलांचा

पिवळ्या धम्मक फुलात कोणी
पहा हळद सांडली
कोमल रेशमी शोभिवंत जणु
आरास हो मांडली

कळ्या कोवळ्या डोकावून त्या
पाहतात हळुवार
तीर तयांचे काळजास मग
जाती भुलवुनी फार

पराग डोके वरती काढुनी
हसती मोदभरे
जणू कुसुमराण्यांच्या मुकुटी
कांचनभरले तुरे

वाऱ्यासंगे सख्य चालते
सुगंध पसराया
पहा फुलांच्या सुंदर रमण्या
दुःख हो विसराया

गालावरती स्पर्श ते हळवे
फुलास फिरवावे
जन्म मिळो मज फुलाफुलांचा
मी ऐटीत मिरवावे

दि.०९/०६/२०२५
सकाळी ०९.०३ वा.

(२७)
जीवन ते हेच ना

जरी वेगळे नभ अवतरले
अवतरल्या तारा
जरा वेगळा वाटे वाहतो
मस्त धुंद वारा

त्याच दिशा परी गुंगून गेल्या
कुठल्या जगण्यातून
तीच ही अवनी वाटे वेगळी
भेटे नटून थटून

या पक्ष्यांच्या बोली सारख्या
सारख्याच भावना
पंख तेच नि उडान तैसी
तीच गगन कामना

जळात बिंदू तसेच अगणित
अग्नी तोच ऊबदार
कुठे उभा भेटतो वर्तमान
दिसतो रुबाबदार

जगतामध्ये जावे कुठेही
अंतरंग तेच ना
आत पाहता आकळते मग
जीवन ते हेच ना

दि.११/०६/२०२५
सकाळी ११.२६ वा.

(२८)
जग नवे उजवायचे

भावनेच्या स्पंदनांना
अंगणांचे बांध का
एक धागा सारखा जो
विश्वहृदयी सांध ना

हासणे जे मोद होता
दुःख वेळी अश्रू ते
वेदनेच्या गावी आणिक
नित दिलासे पसरू दे

रंग डोळ्यांचे विभिन्न
दृष्टी सारी एक ना
वर्ण सारे वेगळाले
सृष्टी ही अनेक ना

शब्द भाषा भिन्न तरीही
भाव येती वाचता
आत वाटे मोर खुलला
मेघ होऊन नाचता

सूर्य चंद्र तारकांचे
घर नवे उगवायचे
काळजाच्या कोशी आता
जग नवे उजवायचे

दि.१२/०६/२०२५
सकाळी ११.११ वा.

(२९)
घराघराच्या चिऱ्या चिऱ्यांना

घराघराच्या चिऱ्या चिऱ्यांना
कुठल्या लाभतील परंपरा
कुठे इमारती भूमीस नमतील
कुठल्या चुंबतील अंबरा

दिसतील कोठे वास्तू देखण्या
कुठे जराशा हिरमुसल्या
कुठे बंदशा स्वतःस ठेवीत
कुठे खिडकीतून मग हसल्या

कुठे तयांचे विभिन्न आकार
कुठे रंग होतील साकार
कुठे निसर्गा कुशीत असतील
कुठे दूर एकटे प्राकार

बाह्यरूप पाहून वाटते
देशविदेशांचे संस्कार
कुठे लख्ख हा प्रकाश असतो
कुठे कुट्ट काळा अंधार

घरात जाता ज्याचे त्याचे
तिथे वसलेले विश्व अपार
जीवही जडलेला असतो ना
प्रत्येकाचा घरास फार

दि.१३/०६/२०२५
रात्री ०२.५४ वा.

(३०)
पारदर्शीपण कसे लाभायचे

पारदर्शक मन माझे वाचून घे
आतले जे जग माझे समजून घे
काय लिहिले आहे मी तेथे पहा
ते तुझ्यासाठीच रे उमजून घे

शांत थोडा डोकवून पाहशील ना
तू तिथे माझ्या मनी राहशील ना
मी तुझ्या प्रेमात दिधले सर्वस्व रे
तू तुझे काळीज मजसी वाहशील ना

भावनांची ती सरिता आत वाहे
ओतप्रोत प्रीतलाट खळखळाळे
स्वार तू होऊन त्यावर पाह ना
तेज एक प्रेमरूपी बघ झळाळे

वाट मी पाहे किती तुजला कळे मग
तू किती माझाच आहेस तुज वळे मग
जाऊनी विरल्या नको त्या कल्पना
स्पष्ट आणि स्वच्छ चित्र आकळे मग

पारदर्शीपण कसे लाभायचे
या जगी तू सांग कसे वागायचे
मी अशी आहे तू घे समजून की
पारदर्शी होत तू जागायचे

दि.१४/०६/२०२५
रात्री ११.३२ वा.

(३१)
उमेद उरातुन असताना

बघ बघ तिथले आभाळ आपुले
कधीतरी मग उडायचे
मनसोक्तपणे नभात विहरत
उंच उंच मग चढायचे

येईल आई घेऊन दाणे
रोज मनाने टिपायचे
डोळ्यामध्ये स्वप्नं एकची
उडण्याचे मग जपायचे

देवाने हे पंख दिले जे
वरदानच जणू आपुल्याला
जरा प्रयत्ने कलेस शिकणे
उंच भराऱ्या उडण्याला

माय वसुंधरा माया करते
दाणापाणी दे जगण्या
उंचावरुनी खुणावतो ना
बाप नभाचा बळ भरण्या

डोळ्यांमध्ये येवो करारी
नजर भरारी दिसताना
नको इवलीशी सुध्दा ही भीती
उमेद उरातुन असताना

दि.१५/०६/२०२५
रात्री ०१.२७ वा.

(३२)
आयुष्याची गणिते ठरली

कुठे जायचे कुणास माहीत
कुठे थांबणे कळायचे
वळणावळणावरी वळावे
अन्य काय मग वळायचे

कुठल्या राती कुठल्या प्रभाती
कुठे कुणाचे भाग्य फळे
कधी चंद्राच्या भोवती कसले
गोल वाढते वेडे खळे

कुठून चांदण्या लुकलूक करुनी
कुणास सांगा बोलावती
वेलीवरती फुले हासरी
कुणासाठी मग डोलावती

कुठे नदीचे पाणी अवखळ
कुणासाठी खळखळायचे
कधी कुणाच्या दुःखा ऐकून
काळीजही हळहळायचे

माहीत नसते काही कधी ते
कुणी काय पुरवून दिले
आयुष्याची गणिते ठरली
ईश्वराने ठरवून दिले

दि.१८/०६/२०२५
रात्री ०२ .३७ वा.

(३३)
कुणी कुणाचा आरसा

जीव कुठे अडकतो
कुठे मिडकतो कसा
नाही कुणाला कळत
कुणी कुणाचा आरसा

त्यात डोकावत जावं
असं आपलंसं कोणी
कुणी हळूच पहावं
नजरेला चुकवोनी

आत भावनांचा मेळा
डोळ्यातून डोकवावा
मुखी कुणाच्या तरी तो
प्रतिबिंबात पहावा

त्याने खरेच सांगावे
दरपण हो अर्पण
तेज चमकून जावे
होतहोता समर्पण

कधी आरश्याचा मग
व्हावे आपण आरसा
मन ठेवता नितळ
नसे फरक फारसा

दि.२१/०६/२०२५
रात्री ०९.४३ वा.

(३४)
जीवन आनंद दुनावे

जगण्याची मजा घेऊ या
आयुष्य सुंदर आहे
जीवन क्षणभंगुर तरी
क्षण क्षणात कलंदर आहे

उडत्या वाऱ्याच्या संगे
लेऊन पंख मी उडते
विसरून सारे काही
काही नव्याने हे घडते

आकाश तेच जरी आहे
मज रंग वेगळे दिसती
त्या छटा आगळ्या वाटून
मेघही मस्तीतून हसती

शिडकाव थोडासा होतो
ते तुषार देती दिलासे
अन डोकावणाऱ्या उन्हांचे
उबदार उबेही खासे

ती नदी वाहताना मज
नवं वळणावरती खुणावे
ते सारे तसेच तरीही
जीवन आनंद दुनावे

दि.२८/०६/२०२५
रात्री ०९.३९ वा.

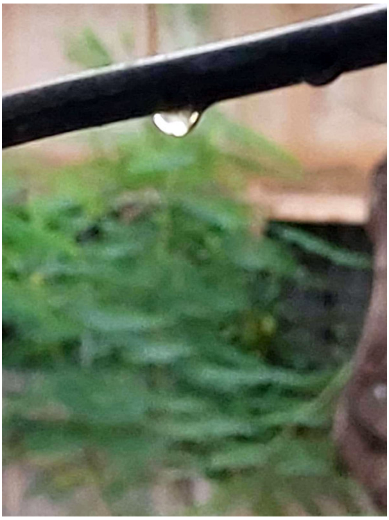

(३५)

थेंब थेंबा थेंबायन

थेंब सांगतो ना काही
आशा जगण्याची राही
जलाविना जीवनात
नाही काही राम नाही

थेंब जीव जन्मताना
गर्भगृही मातेच्या तो
थेंब थेंब रस मिळे
जीव वाढतो वाढतो

ओलाव्यात वाढ शक्य
ओलाव्यात नवा जन्म
काळजाच्या ओलाव्याची
आस प्रत्येका आजन्म

थेंबासाठी पावसाच्या
आसुसला चातक हा
थेंब पावसाचे होती
रान हिरवाई बहरा

थेंब साचतात तेंव्हा
होय नदी नि सागर
थेंब मेघमालिका नि
थेंब सुखाचे आगर

जीव जातानाही मुखी
चार थेंब थांबतात
थेंब थेंबा थेंबायन
थेंब सार सांगतात

दि.२९ ०६/२०२५
सायं ०५.२१ वा.

(३६)

उडण्यास हे आभाळ

रंग कोणते जगावे
संग आपुल्या ते न्यावे
अंगा अंगावर नवे
जगणेच कोरू घ्यावे

एक दिशा का आपुली
उडण्यास हे आभाळ
कधी आपुला येईल
वाट बघणे का काळ

पंख उमेदीच्या गावी
एक उडान भरावी
आकाशाची सीमा कोणी
कशासाठी ठरवावी

भुईवर घरट्यात
एक जग बांधताना
वर नजर असावी
दोन्ही जगा सांधताना

आत आशा जगवावी
श्वास श्वास नवा व्हावा
न्याहाळून जीवनाला
ध्यास ध्यास हवा हवा

दि.०३/०७ /२०२५
सकाळी ०९.५४ वा.

(३७)
स्त्री असे ऐसी सुजन्मा

पावसाच्या हे सरींनो
आज बरसून जा तुम्ही
या भुईवर अंग तुमचे
टेकवून मग द्या तुम्ही

बीज लपले जे असे ते
त्यास कुरवाळून घ्या
देत ओलावा तुम्ही त्या
थोडे कवटाळून घ्या

अंकुरांच्या कोंबकोंबा
चुंबुनी घेता जरा
जीव नवं जन्मास येती
हिरवाई लेऊन धरा

मग जरा त्या पर्वतावर
त्या नदीचे अंग व्हा
सागराच्या ओढीपोटी
साथ देण्या संग जा

भेटुनी आता तयाला
रूप वाफेचे धरा
स्त्री असे ऐसी सुजन्मा
सार्थ त्या जन्मा करा
हे सरींनो, सार्थ व्हा

दि.०४/०७/२०२५
रात्री ०९.३२ वा.

(३८)
ओंजळीतल्या सुखाला

ओंजळीतल्या सुखाला
कुणी दाखवा आरसा
पहा डोळ्यात सोहळा
सदा ना दिसे फारसा

सुख हवे म्हणोनिया
किती उठाठेव होई
दुःख पदरातलेही
मग हिरमुसू जाई

थोडीशीही दाखवे ना
कुणी सोसण्या तयारी
सुख घरी मनी आणि
हवे उभे सदा दारी

सुख थांबते कशाला
आहे ठाऊक का तुला
वाट पाहते ते कसे
दुःखा हाताळतो खुळा

आधी सोसणे जरासे
मग सुख सुखकर
दुःखा कोसणे म्हणून
वेड्या आता बस कर

दि.१२/०७/२०२५
रात्री ११.४३ वा.

(३९)
सुख असे का वागते

ओंजळभर सुखासाठी
जीव गहाणेला
काऽऽय उपयोग
सागराचा तहानेला

जन्म जातो शोधण्याला
सुखाची तिरीप
दुःखाचंच तन वाढं
रब्बी वा खरीप

चांदण्याची भूल असे
हूल सुख देते
किती काही बदल्यात
सुख हो मागते

पावसाची सर हवी?
आधी ग्रीष्मी चटके
मोदभरे क्षण हवे?
खिन्न काळाचे फटके

मागे पळताना
हाती कधी ना लागते
कधीच कळे ना
सुख असे का वागते

दि.१३/०७/२०२५
सायं ०५.५४ वा.

(४०)
मुखवट्यांच्या बाजारी

मुखवट्यांच्या बाजारी
मुखवटे मांडलेले
सुख वेचण्या निघता
दुःख असे सांडलेले

आत वेगळे विचार
मुखवट्यांचा संसार
लटकेच हासू आसू
क्षणी महाल,खंडार

भावनांच्या जन्मगावी
कोंडमारा हो त्यांचाच
मुखवटे वाचवती
बोलबाला हो यांचाच

कधी कुणाला कळती
कधी कधीच ना कळे
मुखवट्यांच्या मागचे
कोडे कधीच ना वळे

मुखवटा खरा आहे
का हो आहे हा चेहरा
मुखवट्याच्या मागचा
शोधा दडला चेहरा

दि.१६/०७/२०२५
रात्री १२.३० वा.

(४१)
जगणं म्हणजे काय?

जगणं म्हणजे काय?
रोज उत्साहाला नवे पाय
मरगळ झटकून उगवू आपण
अंधाराचे कसले काय

जगणं म्हणजे काय?
नवा दिवस नवा गाव
रोज नव्यानेच आपुल्या
काळजाचा घेणे ठाव

जगणं म्हणजे काय?
मुखी हासू दडवू घाव
जगण्याच्या मैदानात
जिंकायाचा डाव

जगणं म्हणजे काय?
क्षमा करण्याचे नाव
मनामध्ये जपू सारे
कोमलसे भाव

जगणं म्हणजे काय?
बीज कोंब होत जाय
शिशिराच्या आघातांवर
वसंताचा कोमल पाय

दि.१८/०७/२०२५
रात्री ११.०९ वा.

(४२)
दिशा दीप असताना

अंधारातल्या निराशेला
दूर देत ढकलून
दिवे आपल्या ज्योतींच्या
पाकळ्यांना उमलून

जो उजेड देतात न
त्यांचीच तर आठवण
आज दीप अमावस्या
दिव्यांची साठवण

घासू पुसू उजळवू
उजळवणाऱ्यांना
तेज देऊ नेहमी
तेज पाजळवणाऱ्यांना

पूजा करू मनातल्या
भक्ती तेज रूपाने
दीप म्हणून जगू या न
तेजळल्या स्वरूपाने

अंधाराला का घाबरा
मनी दीप वसताना
तुझे आहे तुजपाशी
दिशा दीप असताना

दि.२४/०७/२०२५
रात्री ११.२१ वा.

(४३)
काहीच अर्थ नाही

कोणास दोष द्यावा,
काहीच अर्थ नाही
केली म्हणून मीही,
त्याची न शर्थ काही।।

हातात रेखिलेल्या
रेषा पुसून जाता
जाणून घेत जावे
कर्तव्य कर्म काही ।।

येऊन वादळांनी,
करताच ध्वस्त सारे
कोठेच ना मिळावी,
लपण्यास गर्त पाही ।।

दुःखातिरेक होता,
होते कृपा तयाची
येता विनम्र भावा,
मानाने हर्ष साही ।।

सांगायचेच आहे,
त्याला तुला कधीचे
घेशील ओळखून,
काहीच व्यर्थ नाही ।।

दि.२७/०७/२०२५
सकाळी ११.१४ वा.

(४४)
भाव तुझे दे मला

फुला कोवळ्या गर्भरेशमी
भाव तुझे दे मला
सांग कसा मी वाऱ्यावरती
अलगद घेऊ झुला

फांदीवरती डोलडोलूनी
कसे हसावे बरे
किती वादळातुन ताठ कण्याने
कसे असावे बरे

आनंदाचे परागकण मनी
सांग कसे ठेवावे
प्रिया काळजाच्या समईतून
नित्य कसे तेवावे

गंध देऊनी रसिकवरांना
बोल कसे रिझवावे
आल्हादाच्या पाऊसधारा
बरसून कसे भिजवावे

प्रियाहृदय पाकळीचा आता
कसा मी घ्यावा ठाव
अंतःकरणी तिच्या कसे बरे
माझे कोरावे नाव

दि.२९/०७/२०२५
रात्री ११.२५ वा.

(४५)
सुरम्य जगणे दिसावे

असे वाटते इथे रमावे
निवांत निळ्या नभतळी
सरोवरातील प्रतिबिंबाचे
चित्र मोहवी जळी

पाचू पसरले मन हे विसरले
इथेच मी त्यावेळी
शोधून घेईन स्मृतींस नेईन
भुलून याही वेळी

आकाशातील शुभ्र पांढऱ्या
ढगात स्वप्न हे वाहे
तरंगून मी हलके हलके
त्या नगरीतच राहे

फुले उमलुनी गाती गाणी
सुरेल स्वर सांगाती
पर्वतरांगा निळसर हिरवट
अनवट वाटा जाती

पुन्हा पुन्हा मी इथेच यावे
जरा बसावे हसावे
पुन्हा पुन्हा मज मनास येथे
सुरम्य जगणे दिसावे
सुरम्य जगणे दिसावे

दि.०४/०८/२०२५
सकाळी ०८.१८ वा.

(४६)
वाटेच्या वाटेवरती

डोहात अंधाराच्या
बुडून गेल्या वाटा
हळूच त्यातच बोचे
सलणारा हा काटा

आठवणींच्या गुहेतून
वाट कशी काढावी
इथे बुडून जाते मी
अशी ओढ वाढावी

वाटेच्या वाटेवरती
हरवली वाट सापडते
नसे दूर ते जवळी
कधी असेच अलगद घडते

मग स्मृती कधी करतात
भूतकालीन वाटाघाटा
पदरचा तयाने काही
होत जाई कधी का घाटा

मी धुंडाळत जाते ना
तो तुझा मोलाचा वाटा
मग वाट वेगळी वाटे
मी सूर नव्याने गाता

दि.११/०८ २०२५
रात्री ११.५८ वा.

(४७)
जिव्हाळा लळा

जिव्हाळा लळा शब्द नाहीत केवळ
ते भावबंधातले कोश प्रेमळ

असे जर कुणाला लळा लागलेला
जिव्हाळा कुणाचा असा लाभलेला

न सुटतो कधीही न फिटतो कधीही
किती देई बळ जन्मजन्मांतरीही

जयांना मिळे लाभे आणि जिव्हाळा
मनी दाटतो एक भावुक उमाळा

खरी काळजाची ती आहे श्रीमंती
टिको काही ना राहो जिव्हाळा युगांती

दि. १७/०८/२०२५
रात्री १२.४३ वा.

(४८)
जपणूक

जपणूक करावी मनधाग्यांची
मनापासुनी जपताना
किती प्रेमाचे बंध ओलावे
हळवे अलगद टिपताना

या हृदयाचे त्या हृदयाला
सांगून द्यावे न बोलता
शब्द जिथे थांबती हारती
बहरून येई भावलता

एकतरी मज मिळो जीवनी
रंग मनाचे जपणारा
तारा असावा हृदयाकाशी
आनंदाने दिपणारा

गुजगोष्टींच्या हिंदोळ्यावर
उंच झुलावे मनोमनी
आहे कुणीतरी माझे वाटे
आत भावना क्षणोक्षणी

कुणी शिकवावे कसे जपावे
कोमल भावमनास प्रिया
आतून एका ओढीपोटी
आपसुक घडते जपणे क्रिया

दि.१८/०८/२०२५
सकाळी ०८.२२ वा.

(४९)
मायेस यावी भरती

दाणा दाणा भरतो जैसा
प्राण प्राणास आधार
रूप वेगळे रंग आगळे
सृष्टी होतसे साकार

जरा प्रभाती दिशा संगती
घेऊन कवेत हिंडावे
दवादवातून अमृतबिंदू
धरातलेवर सांडावे

मग ओठातून स्फूर्तिगाण ते
अलगद उमटून यावे
किलबिल चिवचिव काही असू द्या
गाणे सुरेल व्हावे

दाणा पाणी तोच देतो जो
चोच देऊन जातो
जगण्यासाठी कसे तुम्ही हो
लायक तेही पहातो

आनंदाचे रंग असावे
उडत्या पंखांवरती
नभात असलो तरी मातीच्या
मायेस यावी भरती
मायेस यावी भरती

दि.१०/०९/२०२५
सकाळी ०८.५४ वा.

(५०)

आता पुन्हा नव्याने

आता पुन्हा नव्याने
मी पाते गवती व्हावे
अन उंच उंच गगनी
स्वप्नात झुलण्या जावे

आता पुन्हा नव्याने
मी धरतीवर झोपावे
सुकलो जरी जरासा
पक्षिणी जीवा खोपावे

आता पुन्हा नव्याने
ऋतुगंध पीत जावे
वाऱ्यासवे मी शीतल
स्वर धुंद गाण गावे

आता पुन्हा नव्याने
दुर्वांची जुडी व्हावे
मस्तकी श्रीगणेशाच्या
मज भक्तिभावे वहावे

आता पुन्हा नव्याने
तुज एक मागणे रे
दे एकदा नशिबी
असे झाड बनून जगणे रे

दि.११/०९/२०२५
रात्री ११.४३ वा.

(५१)
आठवणीतला रम्य सुकाळ

शेतावरची धमाल आता
कुठे विरुनी गेली
गावाकडची कमाल आता
मनी उरुनी गेली

दिवस सुगीचे फुलून यायचे
झुले रानातून झुलून यायचे
माहेरवाशिणी सासुरवाशिणी
हासू पिकुनी नभी जायचे

अंगण गोपाळांनी फुलावे
फुलाफळांनी नित्य फळावे
शेतीमधली धान्यलक्ष्मी
बहरून हे घरदार खुलावे

दानत होती दानासाठी
दाण्यासारखे हसरे मोती
माया वात्सल्याची ख्याती
मनात माणुसकीही होती

गाव हरवला शहर बकाल
पहाट कसली दुपारी होते सकाळ
कधी अनुभवला ज्यांनी आहे
आठवणीतला रम्य सुकाळ

दि.१३/०९/२०२५
रात्री ११.३० वा.

(५२)
आली पहाट सुंदर

आली पहाट सुंदर
तिचे प्राचीवर घर
किरणांची तोरणे नि
केशराची जर वर

तिच्या दारात प्रेरणा
उषा घेऊनिया आशा
नवं सुरुवात एक
एक तारुण्याची भाषा

ती न जुनी होते कधी
कधी नाहीच पुराणी
भाळतो जो तिच्यावर
रविराजाची ती राणी

किलबिलाट कानाशी
एक उमेद मनाशी
उमलून येई सृष्टी
घरीदारी नि वनाशी

जगण्याचा हा आरंभ
दिव्य धुंदसा सुगंध
रोज पहाटेस तिला
पाहण्याचा जडो छंद

दि.१७/०९/२०२५
सकाळी ०९.३२ वा

(५३)
माझ्या मनाच्या कुपीत

माझ्या मनाच्या कुपीत
अत्तराचे कण किती
काही हासू आणि आसू
जरा जोश जरा भीती

माझ्या मनाच्या कुपीत
दडलेली एक कुपी
बडबडणाऱ्या सख्या
एकांताची आहे चुप्पी

कधी भरलेले क्षण
कधी भारावले मन
कधी ओढ ओढणारी
कधी उसासे गरम

माझ्या मनाच्या कुपीत
एक कालचाही काळ
एक जगते मी आज
भावी सोनेरी सकाळ

माझ्या मनाच्या कुपीत
दडलेले खूप काही
काही सांगेन कदाचित
काही कधीही ते नाही

दि.१८/०९/२०२५
रात्री ०९.४७ वा.

(५४)
नदी गीत गाताना

खळखळ वाहून जशी हासते
नदी गीत गाताना
पावन करते चराचरांना
ध्येयाप्रत जाताना

अगणित उठती तरंग विरती
तरी दुःख ना करते
जो जे मागेल त्याची ओंजळ
जीवन जलाने भरते

काठांचा आधार वाटतो
तरीही थांबणे नाही
जे गेले ते प्रवाह क्षण मग
परतून येणे नाही

एक सागरा समान कोणी
तिष्ठत वाट पहातो
कधी कळावे तुला माणसा
तू साचून का रहातो

सतत वाहणे हसणे गाणे
जीवन प्रवाह वाहो
अर्पण आणि समर्पण करणे
नित्य मनाशी राहो

दि.२१/०९/२०२५
रात्री ११.५३ वा.

(५५)
ती पूर्णाकृती होईल ना

कलाकुसरीच्या सीमा साऱ्या
इथे दाटल्या मुक्तपणे
फुले डोलली त्यावर आली
फुलपाखरे उन्मुक्तपणे

रंग उमलले गंध लेऊनी
केशकुंतली माळीयले
अंबाड्यातील सुमनसख्यांनी
देठ माहेरी गाळीयले

झगाच विणला फुग्यासारखा
आयुष्याला गुंफीयले
रीत शोधली आनंदाची
मन धाग्यातून मांडीयले

उभ्या आडव्या सुखदुःखांच्या
जीवनरेषा शिवताना
वीण न उसवो म्हणून अट्टहास
आत्मबंध कळो निवताना

निव्वळ आकृती एक कलाकृती
ती पूर्णाकृती होईल ना
माझे मीपण ईश निरूपण
मर्माहुती दिवी जाईल ना

दि.२५/०९/२०२५
रात्री ०९.२३ वा

(५६)

बहरली वेल नात्यांची

बहरली वेल नात्यांची
ती गगनावरती चढली की
धरुनी हात हातात
मृण्मयी होत गढली की

मुळांनी घट्ट थांबावे
जरा मातीत लपताना
कोंब येतील जोर धरतील
वादळातून जपताना

राहुनी पाठीशी त्यांना
कितीदा बळ द्यावे केवढे
तरीही अलगद दूर व्हावे
रसाशी देऊनी तेवढे

अपेक्षा का करावी की
फुले फळणार ती मजला
ऋतूंच्या भाग्यरेखेने
वेलु डुलणार की चंचला

करुनी कर्तव्ये निज सारी
तिला आधार मग द्यावा
उडू द्यावे तिज वाऱ्याशी
मोद मग त्यातची घ्यावा

दि.३०/०९/२०२५
रात्री १०.३२ वा.

(५७)
वेचूया सोने आनंदाचे

वेचूया सोने आनंदाचे
ते पदरी पडलेले वा दडलेले
कधी मिळतील झरे खळखळते
कधी ते प्रवाह अडलेले

पहावे निसर्गात तो डोले
कधीतरी कोकीळ स्वरात बोले
आनंदाचे काय सांगावे
काळजातील मधुगरे ओले

पहावा इतरांच्या आनंदी
कुणीतरी मिळवतो होऊन छंदी
खग होऊन उडता यावे
कल्पनेतील नभी स्वच्छंदी

कधी मग गर्दीत सापडे वेडा
कधी मोदाचा मुखात पेढा
कधी तरी गढून दडून जातो
कधी दुःखाचा त्याला वेढा

कधी खणून काढणे त्याला
कधी फुलांसवे वेचावे
कधी आत असता जाणावे
कधी दूर तरी खेचावे

दि.०१/१०/२०२५
रात्री ०९.४८ वा.

(५८)
दरवळाया लागली ही शांतता

दरवळाया लागली ही शांतता
भेटते ती तैंीथ मग निवांतता

कोणत्या विश्वात नेते आतल्या
दाखवी गोष्टी अचंब्या त्यातल्या

कोलाहली अन गजबजाटी ना मिळे
गोंधळाला ठरविले तर ती गिळे

आवडू लागे कुणाला ती जरा
दे जीवाला अन दिलासा तो खरा

गंध आतून परिमळला जो हुंगला
मार्गी लागून जीव शांतीत गुंगला

दि.०७/१०/२०२५
रात्री ११.५८ वा.

(५९)
सुख ओथंबून आले

सुख ओथंबून आले
भरभरून वाहिले
असे जीवनाने आधी
कधी कधी ना पाहिले

जन्म गेला प्रतीक्षेत
आटापिटा किती झाला
एक कवडसा कधी
हलके डोकावून गेला

वाटे भेटेल कधी हे
कधी बिलगेन त्याला
त्याला सुख विचारावे
सुख प्याला ज्याने प्याला

अमृतची धरेवर
सुख रूपात सांडले
कुणी कुणी सांगा पाहू
खेळ सुखाचे मांडले

नको सरायाची काळ
जावा सुखात सुकाळ
तिथे थांबावा समय
ठरो सौख्य नित्यपाळ

दि.०८/१०/२०२५
रात्री ११.५९ वा.

(६०)
अव्यक्त शब्द येती

अव्यक्त शब्द येती
अन व्यक्त होत जाती
सूर मौन आतले जे
मौनात गीत गाती

शब्दास स्पर्श होता
रेशीम का उभरते
शालीन वस्त्र सुंदर
न विणताच भेट करते

सांगा कसे दिसती शब्द
पाहून व्हावे निःशब्द
ते रूप दिव्यता वाटे
शत शत नमनांचे शताब्द

रस असती का शब्दांना
रसना चाखे का त्यांना
रस भावनांचे ते पोषक
रसरशीत शब्द नात्यांना

मी घेईन गंध सुगंध
तो दरवळ मुग्ध नि मंद
मज लागो नितांत सुंदर
केवळ शब्दांचा छंद

दि.०९/१०/२०२५
रात्री ०९.१६ वा.

(६१)
जीव ज्योतीने उजळत जावे

कोण म्हणतं आयुष्याला
रोज मिळते किनार ?
वाहत जाता जाता कळते
सारेच आहे असार

न जावे पुढे पुढे मग
गत्यंतर का नाही ?
कर्म कोणते धर्म कोणते
काय असे मागे राही ?

गुंतून जाते तनमन स्पंदन
कधी भेटते गंधित चंदन
कधी अनाहुत कोणे बंधन
कधी तेवते सांज निरंजन

कधी कोरडी ठक्क पापणी
कधी गाळते आसव पाणी
कधी जगण्याची परवड सगळी
कधी दुःखाची होत कहाणी

जाणे ठरले जात रहावे
गाणे आपुले गात रहावे
कुठे संपणे ठाऊक नसता
जीव ज्योतीने उजळत जावे !

दि.१०/१०/२०२५
सायं ०७.२९ वा.

(६२)
फुलासारखे फुलायचे की

फुलासारखे फुलायचे की
रोज नव्याने खुलायचे
रूपरसाळ्या सुगंध मोहक
कशाकशावर भुलायचे

कुणी सोबती असो की नसो
जन्म कशाला कळायचे
श्वासासंगे क्षणाक्षणाला
नवीन जगणे वळायचे

मार्ग एकला तरी न धाकला
दृष्टी भरून पहायचे
नव्या ऋतूंच्या नव्या जगाला
परिमळ हास्ये लिहायचे

माहीत असते सुकायचे परि
क्षणा आजच्या ना मुकायचे
सृष्टी ज्याने रेखीयली त्या
ईश्वरचरणी झुकायचे

दि.११/१०/२०२५
रात्री १२.३७ वा.

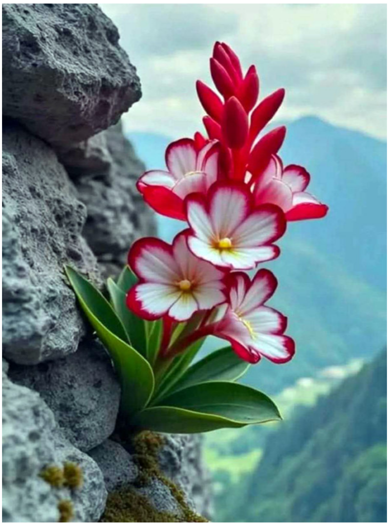

(६३)
तरी आसमंती गंध माझे

असेच येईन उगवून कोरड्या
ठक्क पाषाणपोटी
मला मिळावे जगण्यासाठी
सुंदर कारणे कोटी

तिथे न पाझर तरीही झरझर
जीवनरस झरताना
रंग कोवळे अंगी लेऊन
जगण्यावर मरताना

असे कोवळे स्वप्न उमलते
रोज एक काननी
रोज नव्याने सूर उमटतील
माझे धुंद गायनी

कुणी असो वा नसो रसिकवर
मी मैफिल सजवावी
एक रीत वेगळी मनातून
मीच पहा रुजवावी

आता होईल कुणी अनुयायी
अथवा कधीच नाही
तरी आसमंती गंध माझे
उरतील मोहक काही

दि १६/१०/२०२५
रात्री ०१.३८ वा.

(६४)
कुणी जरासे हळवे व्हावे

जगण्यासाठी कुणी ठरावे
कारण तर ते उत्तम
नसेल कोणी तर मग व्हावे
जगती या सर्वोत्तम

कधी कुणाची वाट न पहावी
वाट आपुली रेखावी
नव्या पावलांसवे नव्याने
रीत नवी जोखावी

अशी मोहिनी घालत जावी
निर्जन मी काननी
नवे सूर मग उमटून येतील
माझ्या धुंद गायनी

कुणी असो वा नसो प्रशंसक
मी माझ्यात रमावे
परिमळणाऱ्या काळजात मी
नित्यनेमे गमावे

तरी आसमंती गंध माझे
मोहक ते उरताना
कुणी जरासे हळवे व्हावे
मला हळूच स्मरताना

दि.१७/१०/२०२५
रात्री ०११.५६ वा.

(६५)
सण भाऊबीज येतो

एका झाडावरूनी फुलणे
तरीही वेगळे जीवन
जसे कळ्यांचे तसेच आपुले
भावंडांचे मधुबन

मुळे सारखी घट्ट विचारी
तरी भिन्न डोलणे
वाचा शिक्षा जरी सारखी
तरी भिन्न बोलणे

ऋतू पाहिले किती सारखे
तरी स्मृती आगळ्या
प्रत्येकाच्या दैव परडीतील
भोग कळ्या वेगळ्या

जिथून निपजणे तिथून जाणे
दूर कुठेतरी रुजण्या
तरीही कोणते बंध सांधती
जिव्हाळ्यास सांगण्या

सहोदरे जरी असतील कुठेही
मूळ खुणावत राही
कुणा न कळणे ऐसे जुळती
ऋणानुबंध हो काही

भावंडांच्या प्रेमभराचा
सण भाऊबीज येतो
नव्या नव्याने या नात्याला
स्नेह परमतेस नेतो

दि.२३/१०/२०२५
रात्री १०.३८ वा .

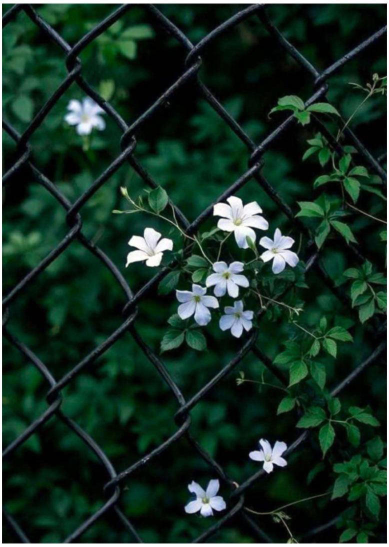

(६६)
जगता जीवनगाणे

काय सांगणे असेल पहा न
सुंदर कुसुम लतांचे
कोण तयांना भेटत असतील
सोहळे कसे स्वागतांचे

अंगावरती लक्ष चांदण्या
सुगंध कुपी भरलेल्या
मदन बाण त्या अलगद त्यांनी
हृदय कळ्या चिरलेल्या

कुठून येतो गंधित होतो
पवन परिमळे नित्य
रुजणे वाढणे खुलणे फुलणे
सुकणे शाश्वत सत्य

ऋतुऋतूंच्या तऱ्हा आगळ्या
तरीही वेली सज्ज
जितके जीवन तितक्या बहरा
गळतीसही ती सुसज्ज

स्वतःस वाढवत पसरवणे अन
सौरभ देऊन जाणे
असेच यावे तुला मानवा
जगता जीवनगाणे

दि.२४/१०/२०२५
रात्री ११.५३ वा.

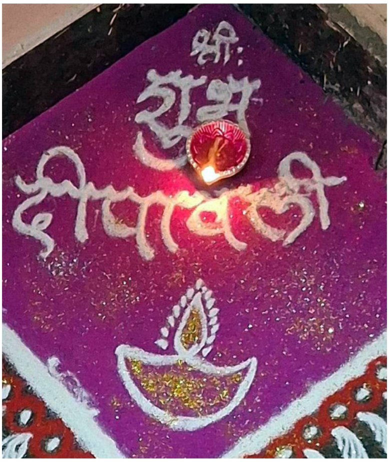

(६७)

जळते अजूनी पणती

आले पाहुणे गेले पाहुणे
आली दिवाळी गेली
वर्षभराच्या प्रतीक्षेतली
ठेव हृदयी ठेवली

कुणी ठरवले होते काही
ते ते सार्थक झाले
सुखा सुखांचे चिमणे दीपक
घरोघरी हो आले

शरद ऋतूची शीतल हलकी
चादर अंगावरती
अंधारातली तेज आरती
प्रकाशास ये भरती

नव्या नव्याने वस्त्र नेसले
नवीन आभूषण हे
घरादाराला वाटे दिवाळी
आनंदे भूषण हे

खुणा तियेच्या मनात अजूनी
जळते अजूनी पणती
एक दिवाळी सदा तेवते
मनात खरी मिणमिणती

दि.२६/१०/२०२५
रात्री ०९.२७ वा.

(६८)
चला सावरू दिवाळी

चला आवरू दिवे दीपक ते
चला सावरू दिवाळी
पुन्हा सजविण्या पुढच्या वर्षी
दमदमती दिपवाळी

घड्या करू या नव वसनांच्या
वास तयांचे नवीन
दाग दागिने पेट्यांमध्ये
पुन्हा बसतील प्रवीण

सुगंध उटणे तबकी उरले
तैल अजून घमघमले
खुणा उजळ ठेवुनी मनातून
दीपही आता शमले

फराळ उरला डबे तळाशी
संपवताना हुरहूर
कढईमधल्या तेलात हो हे
कसले उठले काहूर

गेली दिवाळी तरीही मनातून
एक प्रकाश उरावा
दिवा काळजातल्या पणतीचा
तेज देण्या पुरावा

दि.२७/१०/२०२५
सकाळी ०८.३९ वा.

(६९)
संस्कृताची संस्कृती हो

स्वप्नं माझे स्वप्नं नसो ते
सत्य होवो एकदा
ईश्वरा सत्कर्म घडण्या
शक्ती दे मज सर्वदा

देश माझा देव आहे
ती घडो आराधना
खंड ना पडणे कधीही
नित्य व्हावी साधना

शब्द माझी भक्ती आणिक
भाव माझी आर्तता
शारदेच्या प्रांगणातच
जीविताची सार्थता

संस्कृताची संस्कृती हो
आत्मभानाने कृती
युगयुगातून कर्म ऐसे
राहू दे त्याची स्मृती

श्वास श्वासावर विराजो
नाम भगवंता तुझे
परम तू आनंदधामही
अस्तित्व माझे अन खुजे

दि.२९/१०/२०२५
रात्री ११.३२वा.

लेखिकेचा परिचय

- **डॉ. मंजूषा पंढरीनाथ कुलकर्णी,**

  पीएच. डी. (संस्कृत), नेट (संस्कृत), सेट (शिक्षणशास्त्र), एम.ए. (संस्कृत), एम.एड., राजपत्रित अधिकारी वर्ग १ (महाराष्ट्र शासन, भारत) (सहाय्यक प्राध्यापक – संस्कृत)

  २३१ समर्थ अलंकार, सदनिका क्र. २, कवितांच्या बागेसमोर, विठ्ठल रुक्मिणी मंदिराजवळ, ज्योतीनगर, छ. संभाजीनगर – ४०० ००५

  ई–मेल : dr.manjushak@gmail.com

  मोबाइल : + ९१ ९८२२८ ३९४९१ । व्हाट्सएप; +९१ ९०८२१ ६१५२४

सध्या :

- **प्रशासकीय अधिकारी, मुख्यमंत्री कार्यालय, मंत्रालय, मुंबई (महाराष्ट्र)** येथे राजपत्रित अधिकारी वर्ग १ म्हणून कार्यरत.
- महाराष्ट्र लोकसेवा आयोगामध्ये राज्यात सर्वप्रथम स्थान अधिगत आणि राजपत्रित अधिकारी वर्ग १ शासनसेवेमध्ये २२ वर्षांपासून कार्यरत.
- **संस्कृत सल्लागार मंडळाची सदस्य, साहित्य अकादमी, नवी दिल्ली. (https://sahitya-akademi.gov.in)**
- व्यापकदृष्ट्या मान्यताप्राप्त संस्कृत भाषातज्ज्ञ, **साहित्य अकादमी अनुवाद पुरस्कार २०२० प्राप्त,** उच्च शिक्षणातील शैक्षणिक विचारवंत, उच्च प्रशंसित कवयित्री, लेखिका, संशोधक आणि वक्ता.
- तर्कतीर्थ लक्ष्मणशास्त्री जोशी लिखित ''वैदिक साहित्याचा इतिहास'' (२६० पृष्ठे) या **मराठी पुस्तकाचा (साहित्य अकादमी पुरस्कृत) संस्कृतमध्ये अनुवाद करण्याचा विशेष प्रतिष्ठेचा प्रकल्प** साहित्य अकादमीने प्रदान केला होता, जो पूर्णत्वाला जाऊन साहित्य अकादमीद्वारे अनुवाद प्रकाशित.
- आचार्य बाळाराव **सावरकर लिखित स्वातंत्र्यवीर सावरकर यांच्या चरित्राच्या (अंदाजे २००० पृष्ठांच्या) ४ खंडांचा अत्यंत सन्मानाचा संस्कृत अनुवाद प्रकल्प** स्वातंत्र्यवीर सावरकर राष्ट्रीय स्मारक, मुंबई यांनी स्वाधीन केला आहे. त्यापैकी प्रथम खंडाचा अनुवाद पूर्ण झालेला असून प्रकाशनाच्या मार्गावर.

- गेल्या २५ वर्षांपासून, भाषा, साहित्य, संस्कृती, कला, नाटक, शिक्षण आणि भाषेशी संबंधित विधायक कार्याचा प्रसार करण्याच्या ध्येयाने प्रेरित अन् कार्यरत आहे.
- संस्कृतच्या प्राध्यापिका, वसंतराव नाईक शासकीय कला आणि सामाजिक शिक्षण संस्था, नागपूर.
- **महाराष्ट्र शासनाच्या पहिल्या पूर्णवेळ महिला भाषा संचालक आणि महाराष्ट्र राज्य बाल हक्क संरक्षण आयोग, महाराष्ट्र शासनमध्ये प्रशासकीय अधिकारी** ह्या पदांवर कार्यभार सांभाळला.
- पुणे विद्यापीठातून पदवी आणि पदव्युत्तर शिक्षण पूर्ण केले
- तसेच पुण्यातील एसएनडीटी विद्यापीठामधून देखील बी.एड. आणि एम.एड. पूर्ण केले.
- एकाच वेळी पुणे विद्यापीठ आणि टिळक महाराष्ट्र विद्यापीठात अव्वल येण्याचा बहुमान मिळवला.
- MPSC वर्ग-एक परीक्षेमध्ये संस्कृत या विषयामध्ये सर्वप्रथम येण्याचा बहुमान
- विविध राष्ट्रीय आणि आंतरराष्ट्रीय परिषदा, चर्चासत्रे आणि परिसंवादांमध्ये अनेक शैक्षणिक शोधनिबंध सादर केले आणि अनेक प्रतिष्ठित पुरस्कार जिंकले.

लक्षणीय योगदान :

डॉ. मंजूषा या भाषा, कला, नाटक, संस्कृती, प्रशासन, साहित्य आणि शिक्षण या क्षेत्रांमध्ये अनेक बहुमुखी भूमिकांमध्ये योगदान देत आहेत. त्या संस्कृतमधील एक प्रसिद्ध प्राध्यापिका, एक प्रसिद्ध वक्ता, एक विचारशील प्रवचनकार, एक वाचक, एक उद्घोषक, एकल-कलाकार-नाट्यकलावंत/सादरकर्त्या, एक कवयित्री, एक संशोधक, एक लेखिका आणि अशा अनेक क्षेत्रांमध्ये नैपुण्य असलेल्या विदुषी आहेत.

गेल्या काही वर्षांमध्ये डॉ. मंजूषा यांनी भाषिक संशोधन, अनुवाद, भाषा आणि कोशविकास आणि भाषा धोरणाची निर्मिती अशा अनेक महत्त्वपूर्ण क्रियाकार्यांचे नेतृत्व केले आहे. शिक्षण, साहित्य, प्रशासन आणि संस्कृती या

क्षेत्रातील त्यांच्या अद्‌भुत योगदानाबद्दल त्यांना अनेक पुरस्कार आणि सन्मानचिन्हांनी सन्मानित करण्यात आले आहे.

डॉ. मंजूषा यांनी मराठी कवितेच्या क्षेत्रात जागतिक स्तरावर विश्वविक्रमधारक अशी एक अनोखी ओळख निर्माण केली आहे आणि चरित्र, कविता, ललित आणि तात्त्विक तसेच वैचारिक लेखन अशा सर्व संबंधित शैलींमध्ये त्या एक उत्कृष्ट आणि प्रथितयश लेखिका म्हणून चमकत आहेत.

प्रकाशमार्गा: हे पुस्तक डॉ. प्रकाश बाबा आमटे यांच्या चरित्राचा (मराठी भाषेतील) डॉ. मंजूषा यांनी केलेला संस्कृत अनुवाद आहे ज्याला २०२० वर्षातील साहित्य अकादमीच्या अनुवाद पुरस्काराने गौरविले गेले. डॉ. आमटे यांच्या या अद्‌भुत जीवनप्रवासाचा संस्कृतमध्ये अनुवाद करण्यात डॉ. मंजूषा यशस्वी ठरल्या आहेत.

‘‘**साहित्यिक व्रत**’’ म्हणून गेल्या ६ वर्षांपासून, डॉ. मंजूषा रोज काव्यरचना रचत आहेत आणि प्रसारित करत आहेत. त्यानिमित्ताने मराठी कवितेतील ‘हाय रेंज बुक ऑफ वर्ल्ड रेकॉर्ड’ मध्ये जागतिक विक्रम केल्याबद्दल महाराष्ट्राचे माजी राज्यपाल श्री. भगतसिंग कोश्यारी जी यांच्या हस्ते डॉ. मंजूषा यांचा सत्कार झाला आहे.

प्रकाशित पुस्तके –

- डॉ. मंजूषा यांनी मराठी, संस्कृत आणि इतर भाषांमध्ये अनेक उत्तम पुस्तके लिहिली आहेत आणि त्यांचे पहिले पुस्तक ‘विवाह संस्कार’ २०१० या वर्षी प्रकाशित झाले. त्यानंतर डॉ. मंजूषा यांनी संस्कृतमधील इतर अनेक पुस्तके प्रकाशित केली आहेत ज्यामध्ये श्यामस्य माता, विवेकानंदस्य विचारसौंदर्यम्, वेदकालीन स्त्रीरत्नानि, स्मृतिवचनानि, स्मृतिप्रतिपादित न्याय:, विवेकरत्नानि, प्रकाशमार्गा : अशी अनेक पुस्तके संस्कृतमध्ये रचली व अनुवादित केलेली आहेत. तर ‘प्राचीन भारतीय समाज’, ‘सूर्य शक्ती और मानव’, ‘कौटिलीय अर्थशास्त्र’, ‘स्मृतीग्रंथ – भाग १ और २’ ही त्यांची हिंदी भाषेतील पाच पुस्तके प्रकाशित झाली आहेत.

  त्यांच्या मराठीतील पुस्तकांमध्ये अनमोल विचार ठेवा – नचिकेता (लेखांचा संग्रह), लावण्यखणी (मराठी लावणी गाण्यांचा संग्रह), कणखरबाणा राणी

अहिल्या (अहिल्याबाई होळकर यांचे चरित्र), मृद्‌गंध (ग्रामीण मराठी भाषेतील कवितांचा संग्रह), एक पाती गवताची (ललित लेखसंग्रह), प्रीतसुधा, आरसपाणी-जीवनगाणी (मानवी जीवनावरील कवितांचा संग्रह), गोड-गोड पापा (बालकवितांचा संग्रह), सर्ग-निसर्ग, संतोष, उत्कर्ष, पूर्वा, सृष्टीगंध, युगंधरा (निसर्गावरील कविता), नाथा पंढरीनाथा, ईश भाग्येश (देवभक्तीपर), मंगेश, आंदण (प्रासंगिक), रूप-स्वरूप, श्रीरंग (राधाकृष्ण), अलवार, मधुश्री, सहा सोहळे (ऋतू), सुधांशु (चंद्र), दिव्यांतरी (सूर्य), बकुळफुले, अळुमाळु, सुरभी, कामिनी (फुलांवरील कविता), खाणाखुणा (पशु), वैष्णवी (पक्षी), नादश्रुती, श्वेता (तिच्यावरील प्रीत कविता), स्वामिनी (स्त्रीजीवन - भाग १), मृणालिनी (स्त्रीजीवन - भाग २), प्रमिला (धरती-आकाश), लाघव वेळा (सकाळ-संध्याकाळ), मनमंदिरा, तेजशलाका, उदय, मंजुभारती, क्षणांचं देण, आयुष्याचं गाव (जीवनपर कविता), प्रियतमा शुभांगी, नेहा, सुधीर, दरवळ तुझे नि माझे (त्याच्यावरील प्रीत कविता), मन्मनी, इंदुमती, मंजुश्री, मानसी (ललितलेख), बोल बरवे, मनस्विनी, हृदयस्पर्शी (रसिक प्रतिक्रिया - कवीश्वर), प्रतिसाद, रसिकवरा, हृदयतरंग, अनुबंध (अन्य रसिक प्रतिक्रिया), गंधराणी (मिश्र कविता), श्रावणी (पाऊस कविता), उल्का (गझल), तेंव्हा (वेळा), नभ मोजताना (धरती-आकाश), जरा रेंगाळले (वाट), रंगतनु, कृष्णकांत (रंग), कविता माझी, लोभसवाणी (सर्वोत्कृष्ट कविता), कवडसा, मृण्मयी, अबोली, अनावर मना, मल्मली, अक्षरा, अनुरंग, नवी नवेली, मन ओथंबुन गेले, उमलवाट, (मिश्र कविता) मन मनुल्या (मन), निरव नमन (अध्यात्म), यांचा समावेश आहे.

याशिवाय विज्ञानातील संस्कृत, स्मृती धारा भाग-१ आणि भाग २, चतुरंग, शोधामृत, संस्कृत मराठी उखाणे, गौरवगाथा सूर्याची, जीवनचिंतन, भावमंजूषा, विचारकणिका, वेदकालीन स्त्रीरत्ने आणि अणुविज्ञानातील झंझावात - डॉ. अनिल काकोडकर, प्राचीन भारतीय समाज. ही पुस्तके देखील प्रकाशित आहेत. त्यांचे मराठीमध्ये 'मंजु मंजिरी' आणि 'सर्ग निसर्ग' नावाने ऑडिओ कवितासंग्रहही प्रकाशित झालेले आहेत.

प्रकाशनाच्या वाटेवरील पुस्तके -

(मन) – वेध मनाचा, शब्द पाखरं, मन मोहरून माझे, (फुले) – फुललेलं मौन, (निसर्ग) – सुख सुखाचं, पानापानातली कथा, (प्रीत त्याची तिच्यासाठी) – शब्द तुझ्या नावाचे, (पशु–पक्षी – घरटे) स्पंदन रेषा, (सुख–दुःख) – सुखाचा किनारा, (नाती) – थांब जरा तू, (गंध–सुगंध) – दूर त्या तिथे, आनंद गंधपाणी, (स्त्रीजीवन) – उडण्या हे आभाळ, (चंद्र आणि लज्जा या भावनांवरील कविता) – घडते नवेच काही. (संस्कृत बाल काव्यसंग्रह) – बालमोदिनी, सुधा मूर्ती यांच्या ‘तीन हजार टाके’ या मराठी पुस्तकाचा संस्कृत अनुवाद – त्रिसहस्रसीवनम्, (संस्कृत अनुवाद) – मनुष्यः.

मिळालेले पुरस्कार :

पुरस्काराचे नाव आणि वर्ष –

- कोकण मराठी साहित्य परिषदेचा अत्यंत मानाचा २०२२–२३ चा ललित गद्य विभागातील द्वितीय क्रमांकाचा सौ. लक्ष्मीबाई व राजाभाऊ गवांदे पुरस्कार ‘एक पाती गवताची’ या ललितलेखसंग्रहास प्राप्त झाला आहे.
- शिक्षाश्री सन्मान – २०२४
- स्व. वा.ना. उत्पात स्मृती पुरस्कार – २०२३
- परळी भूषण पुरस्कार २०२३
- मुंबई मराठी ग्रंथ संग्रहालय २०२३ पुरस्कार (गौरव गाथा सूर्याची साठी)
- संस्कृत भाषा सभा नाशिक, महाराष्ट्र तर्फे डॉ. व्ही. एम. गोगटे स्मृती पुरस्कार २०२३
- अखिल ब्राह्मण मध्यवर्ती संस्था, नाशिक २०२२ तर्फे सन्मान आणि सत्कार
- अखिल देशस्थ ऋग्वेदी ब्राह्मण मध्यवर्ती मंडळ, वडोदरा तर्फे ‘‘साहित्य रत्न’’ पुरस्कार २०२२
- सरस्वतीदेवी विद्या विकास ट्रस्ट पुरस्कार २०२२
- प्रेमचंद सन्मान २०२२
- अणुविज्ञानातील झंझावात : डॉ. अनिल काकोडकर – ३ राज्यस्तरीय पुरस्कार प्राप्त
- महात्मा फुले राज्यस्तरीय बाल–साहित्य पुरस्कार (महाराष्ट्र साहित्य

प्रतिष्ठान) २०२१

- राज्यस्तरीय संत नामदेव चरित्र साहित्य पुरस्कार २०२०
- लेखक सुनील रंगराव देसाई राज्यस्तरीय बाल-साहित्य पुरस्कार २०२९
- संस्कृतसाठी साहित्य अकादमी अनुवाद पुरस्कार २०२०
- राष्ट्रपती पुरस्कार विजेते दिवंगत व्ही.डी. सर्जे गुरुजी प्रतिष्ठानचा जीवन गौरव पुरस्कार २०१८
- पत्रकार उत्कर्ष समिती (मुंबई)चा राज्यस्तरिय आदर्श शिक्षक पुरस्कार २०२७
- शेतकरी शिक्षण प्रसारक मंडळ आष्टी जि. बीड (महाराष्ट्र) चा राज्यस्तरीय आदर्श पुरस्कार
- द्वारका प्रतिष्ठानचा राज्यस्तरीय सर्वोत्कृष्ट प्रशासक पुरस्कार
- गोस्वामी संत तुलसीदासकृत रामचरित मानस पुरस्कार २०२६
- राज्यस्तरीय दैनिक भास्कर महिला पुरस्कार २०१२
- राज्यस्तरीय लोकमत सखी सम्राज्ञी पुरस्कार २०१२
- दिल्ली संस्कृत अकादमी, अखिल भारतीय-नवोदित - संस्कृत कवि प्रतियोगिता पुरस्कार २०१२
- लोकमत माझी आई पुरस्कार २०१२
- राज्यस्तरीय महिला गौरव पुरस्कार २०११
- संस्कृत नाट्य महोत्सव - संहितालेखन प्रथम पारितोषिक २०११
- संस्कृत नाट्य महोत्सव - नाट्य द्वितीय पारितोषिक २०११
- राज्यस्तरीय विद्यारत्न पुरस्कार २०११
- राज्यस्तरीय विद्यारत्न पुरस्कार २०१०
- S.N.D.T. महिला विद्यापीठ, सर्वतृतीया २००१
- मध्यप्रदेश संस्कृत अकादमी राष्ट्रीय निबंध रचना पुरस्कार १९९८
- महाराष्ट्र राज्यशासन संस्कृत प्राविण्य पुरस्कार १९९८

- **Digital Content :**

अ.क्र.	तपशील	लिंक
१	सखी सह्याद्री मुलाखत, दि. १०-१०-२०२४	https://www.facebook.com/share/v/FmEuAjAVeKGrunYB/?mibextid=WC7FNe
२	सोनाली नवांगुळ, डॉ. मंजूषा कुलकर्णी यांना साहित्य अकादमीचा अनुवादासाठी पुरस्कार	https://www.loksatta.com/pune-news/sonali-nawangul-dr-manjusha-ku-lakarni-sahitya-akademi-award-for-translation-akp-94- 2600116 ?utm_source =whatsapp_web & utm_medium =social& utm_campaign=socialshare buttons
३	''आपल्यालाच आपला प्रकाश होता आलं पाहिजे.'' साहित्य अकादमीचा पुरस्कार मिळाल्या नंतर मंजुश्री यांनी दिलेला हा संदेश आपल्या सर्वांसाठी साहित्य अकादमी पुरस्कार विजेत्या डॉ. मंजूषा कुलकर्णी MaxWoman वर.	https://youtu.be/Lqu-YF4G-rw
४	डॉ. मंजूषा कुलकर्णी यांना साहित्य अकादमी पुरस्कार	https://www.madhyamvruttseva.com/डॉ-मंजूषा-कुलकर्णी-यांचा/

५	महाराष्ट्राचे माननीय राज्यपाल यांचे ट्वीट	<https://twitter.com/mah a_governor/status/ @maha_governor 1439559856764030979 ?s=08 <https://twitter.com/mah a_governor/status/143955 9859536482304?s=08
६	संस्कृत भाषाव्रताचा सन्मान 'प्रकाशवाटा' या डॉ. प्रकाश आमटे यांच्या आत्मचरित्राचा संस्कृत अनुवाद डॉ. कुलकर्णी यांनी 'प्रकाशमार्गा:'	https://www.loksatta.com //lokrang/sahitya- akademi-award-for- translation-autobiography- of-prakash- amte-poet-prof-dr- manjusha-kulkarni- prakashwata-zws- 70-2612674/lite/ ?utm_source=whatsapp_ web&utm_medium=social& utm_campaign=socials harebuttons
७	https://mr.wikipedi a.org	https://mr.wikipedia.org/ wiki/मंजूषा_कुलकर्णी
८	प्रा.डॉ. मंजूषा कुलकर्णी यांचा महाराष्ट्र राज्याच्या मा. राज्यपालांच्या हस्ते अभिनव साहित्यिक विक्रम केल्याबद्दल सत्कार	https://youtu.be/ 6x7BRzz_seo

९	प्रशासक आणि संस्कृत विद्वान - डॉ. मंजूषा कुलकर्णी यांच्याशी भेट (डीडी न्यूजद्वारे)	https://youtu.be/7a5dNUZKnRk
१०	@MahaGovtMic	https://twitter.com MahaGovtMic/status 1476551366352924672?s=08
११	कवयित्री डॉ.मंजूषा कुलकर्णी यांचा जागतिक काव्य विक्रम केल्याबद्दल राज्यपालांच्या हस्ते सत्कार 'साहित्यिक व संतांनी देश एकसूत्रात बांधला' भगतसिंह कोश्यारी	https://twitter.com/InfoVidarbha/status/1418559733921816580?s=20
१२	साहित्याच्या पारावर डॉ. मंजूषा कुलकर्णी सखी सह्याद्री - डीडी सह्याद्री दूरदर्शन मुंबई	https://youtu.be/VEJcY4GX7tg
१३	सखी सह्याद्री	<https://youtu.be/ITLxInwuJc ; https:/youtu.be/7a5dNUZKnRk
१४	खास कार्यक्रम / नवदुर्गासह डॉ.मंजूषा कुलकर्णी / नवरात्री स्पेशल / सकाळ मीडिया	https://youtu.be/m1Ot_LzxI4k

१५	मनीषा नवपुते यांची फेसबुक पोस्ट	https://m.facebook.com/story.php?story_fbid=1266533350529198id=100015176343763&sfnsn=wiwspwa
१६	संजीव खानझोडे यांची फेसबुक पोस्ट	https://m.facebook.com/story.php?story_fbid=4429100480484776 id=100001546044035 sfnsn=wiwspwa
१७	ऑडिओ अल्बम – ''सर्ग_निसर्ग'' ऑडिओ अल्बम – ''मंजुमंजिरी''	<https://vy6s8.app.goo.gl/NKnJ> https://vy6s8.app.goo.gl/A8Z5
१८	Special Screening of 100th Episode of Mann Ki Baat from Raj Bhavan	https://www.youtube.com/live/7-dyWQaLA?si=mid7qSf_HIM6WQ8q
१९	स्वामी विवेकानंद व्याख्यान : भाग – १	https://youtu.be/TrNMBV_ysf8?feature=shared
२०	स्वामी विवेकानंद व्याख्यान : भाग –२	https://youtu.be/NpvMk-Pu4dOs?si=typfHtOvNg-1hDXgT

सारांश :

- एकूण अनुभव (शैक्षणिक) : २२ वर्षे
- एकूण अनुभव (प्रशासकीय) : १३ + वर्षे
- व्याख्याने आणि भाषणे : १००० पेक्षा जास्त
- प्रवचने : ५०० हून अधिक
- शोधनिबंध प्रकाशित : १०० हून अधिक
- स्वलिखित पुस्तके (प्रकाशित) : ११५
- स्वलिखित पुस्तके (आगामी) : १७
- संशोधन प्रकाशने : १६
- परिषद / सेमिनार / कार्यशाळेत सहभाग (आंतरराष्ट्रीय, राष्ट्रीय आणि राज्यस्तरीय) : ४०
- परिषद / सेमिनार / कार्यशाळेत स्रोत-व्यक्ती / तज्ज्ञ म्हणून सहभाग : २०० हून अधिक
- पुरस्कार : २०० पेक्षा जास्त
- मिळालेल्या शिष्यवृत्ती : ९
- डॉ. मंजूषा यांच्या मार्गदर्शनात पीएच.डी. पदवी प्राप्त विद्यार्थी : ०५
- डॉ. मंजूषा यांच्या मार्गदर्शनात पीएच.डी. संशोधन कार्य सुरू असलेले विद्यार्थी : ०४

● ● ●